

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

Politikai művek

G. V. Plehanov

A VALLÁSRÓL

Kossuth, 418 old. Ara: 28,— Ft

Georgij Valentyinovic Plehanov a századforduló táján az egyik legképzettebb elméleti marxista volt, s bár a politikai harc kérdésében hibás, opportunistá nézeteket vallott és mensevik álláspontra csúszott, elméleti munkásságát, különösen vallásellenes harcát és munkáit, mégis nagyra értékelhetjük. Lenin is elismerte a marxista elmélet kidolgozása és népszerűsítése terén szerzett érdemeit. Plehanov filozófiai műveiről azt írta, hogy nem lehet öntudatos, igazi kommunista, aki nem tanulmányozza őket, mert ezek a marxizmus egész nemzetközi irodalmának legjavához sorolhatók.

A Kossuth Könyvkiadó gondozásában most megjelent vallásellenes gyűjtemény Plehanovnak vitáirásait, könyvismertetéseit, néhány magyarul eddig még meg nem jelent nagyobb lélegzetű munkáját öleli fel; ezekben a munkákban Plehanov olyan fontos kérdéseket taglal, mint a vallás keletkezése, formái, fejlődése, reakciós társadalmi szerepe, az osztálytársadalom és a vallás, a burzsoázia és a vallás viszonya, a vallás és az erkölcs, a vallás és a tudomány, a párt viszonya a valláshoz, az ateizmus története, az oroszországi istenépítő és istenkereső mozgalom, a földöntúli élet, a halhatatlanság, a lélekvándorlás, mágia és totemizmus stb.

Plehanov a téma irodalmának alapos ismeretében, igen jó vitázó készséggel, színes stílusban, a dialektikus és történelmi materializmus szemszögéből fejtette ki mondanivalóját; egyes tételeit ma már a tudomány fejlődése ugyan túlhaladta, néhány kérdésben pedig opportunistá, mensevik nézete is érződik, munkái az ateista vallás- és idealizmus elleni harcban, mégis értékesek és tanulmányozásra érdemesek.

A kötetet Kriveljov szovjet tudós elmélyült tanulmánya vezeti be, Plehanov munkáit pedig gondos jegyzetanyag magyarázza.

A könyv az olvasók széles rétegeihez szól, tanulmányozása komoly mértékben elősegíti a vallásellenes harcot.

S. M.

Parragi György

*FASIZMUS FRAKKBAN
ÉS MUNDÉRBAN*

Kossuth, 208 old. 9,— Ft

A német militarizmus már többször sodorta háborúba Európát, a mi évszázadunkban pedig két olyan szörnyű világháborút robbantott ki, amelyeknek irtózatos pusztításait és következményeit az egész világ megsínylette. Különösen a második világháború volt borzasztó, amely nemcsak a náci fasiszták székertelőivá szegődött vazallus országokat és az erővel letiport, megszállt nemzeteket döntötte romlásba, nemcsak a harctereken szedte százezerszámra áldozatait az ifjúság színe-javából, hanem a frontok mögötti területekre is betört, és százereivel ragadta el otthonukból az ártatlan embereket — férfiakat, nőket és gyermekeket, hogy a koncentrációs haláltáborok szörnyűségeinek végigszenvedése után gázkamrákban és krematóriumokban fejezték be életüket.

A fasiszta fenevadakat a háborúban sikerült leverni, de alig múltott el a világháború vérvivatara, a nyugati imperialisták máris újjáélesztették a revansvágó fasiszta szellemet az erővel kettészakított Németország nyugati részén. A volt fasiszta háborús bűnösök, a náci tábornokok és gazdasági vezéralakok egymás után hagyták el méltán megérdemelt helyüket, a börtönöket, s frakkba öltözve szervezkedtek olyan militarista fasiszta társaságokban, mint amilyen a „Bruderschaft”, a „Stahlhelm” stb., hogy revansvágó céljaik érdekében egyengethessék az utat, s ugyanakkor az őket istápoló nyugati imperialisták háborús célkitűzéseit is közelebb segítsék a megvalósuláshoz.

Parragi György kitűnően megírt könyve lerántja a leplet az újra akcióba lépett fasisztákról és nyugati pártfogóikról. Gazdag dokumentumanyag bemutatásával világítja meg az új náci szervezkedést és a nyugati imperialista hatalmak ezzel kapcsolatos aknamunkáját, s rámutat arra is, hogy ez a veszély mit jelentene hazánknak, ha a szocialista tábor ereje nem volna velünk.

Parragi György figyemzetető írását mindenkinek el kellene olvasnia, mert nemcsak élvezetes és tanulságos könyv, hanem napjainkban nagyon időszerű is, amikor a népek békés törekvéseit az amerikai imperialisták és veszélyes kiszolgálóik, az egész világ előtt jól ismert fasiszta gyilkosok igyekeznek egyre-másra megzavarni.

S. M.

Szépirodalom

Arany László

VÁLOGATOTT MŰVEI

Szépirodalmi. Magyar Klasszikusok. 547 old.
Ara: 35,70 Ft.

Arany János fia volt, hozzá írta Petőfi játékos ritmúsú versét („Laci te, Halod-e? Jer ide, Jer, ha mondom, Rontom bontom...”), A délibábok hőse c. versesregény költője, magyar népmesék gondozója és közreadója. Körülbelül ennyi az, amennyit Arany Lászlóról általában illik tudni. A most megjelent válogatás — Németh G. Béla munkája — elsősorban arra hívja fel a figyelmet, hogy Arany László emellett kitűnő kritikus, tanulmányíró és esszéista volt. Kosuth emigrációs iratairól szóló bírálata, Széchenyi döblingi feljegyzéseit elemző írása, Benedek Elek népmese- és mondagyűjteményének módszertani hibáit tárgyaló kritikája, a magyar értekező próza egyik legjelesebb XIX. századi képviselőjének mutatja be Arany Lászlót. Törökországi útirajza, amelyből minden puritánsága mellett hatalmas történelmi, művelődéstörténeti, politikai és néprajzi műveltsége is kiderül, még éppen semmi rokonságot nem árul el a múlt századi divatos heinei kedélyes—bohém—ironikus útikarcolatokkal. Racionalizmus, anyagszerűség, a problémákkal való elszánt birkózás, világos tárgyalásmód, minden hivatkozástól mentes értekező stílus jellemző tanulmányaira éppúgy, mint útirajzára, írói portréira, memoárjaira.

A kötet bevezetőjében Németh G. Béla találoan állapítja meg, hogy „a mai olvasónak, akinek hallását Szabó Dezső, Szerb Antal, az induló Németh László vagy a Nyugat némely értekezőinek talán túlságosan is zajos, s nemegyszer olcsó effektusokra, törekvő, az exhibicionizmustól sem éppen ment, asszociációözönnel hivalkodó előadásmódja eltompította, ennek a stílusnak puritánsága, fegyelme, objektivitása szintelenségnek, egyéniet-

lenségnek is tetszhet. Meg kell azonban fontolni, hogy míg a stíliromantika, s az izmusok korának értekező prózája igen jelentékeny hányadában idestova már-már olvashatatlaná vált, ezeknek a tanulmányoknak, kritikáknak szinte egyetlen eleme sem avult el, akár tágabb értelemben, akár szűkebb, nyelvi értelemben veszik is stílusát.”

Németh G. Béla kereken száz lap terjedelmű tanulmánya (*Magyar Klasszikusok* sorozatának egyik legértékesebb bevezetője) az író egész pályáját és életművét elemzi és értékeli. A korszak alapos történeti, társadalomtörténeti, irodalomtörténeti ismeretében, elmélyült lélektani átéléssel hiteles képet sikerült rajzolnia Arany Lászlóról. Az író pályájának tragédiáját abban látja, hogy minden törekvését átható illuziója, a magyar köznemesség polgárosodásának elősegítése, a kiegyezés korában zátonyra futott. A nemesség útjára ekkor már nem a polgárosodás, hanem a dszentrivé válás folyamata jellemző. Németh G. Béla tanulmányának nagy értéke, hogy filozófiai megalapozottsággal nyúl a problémákhoz (igen fontosak azok észrevételei, amelyek a pozitívizmusnak Arany László szemléletében jelentkező hatására mutatnak rá) és újdonsága, hogy bizonyos stíluslélektani vizsgálatokat is alkalmaz józan mértékkel és eredményesen az író egyéniségének megrajzolásában. A *délibábok hőse* mélyreható vizsgálata során tett megállapításai pedig jelentőségükben túlnőnek az Arany László-problematikán és jó szempontokat adnak a versesregény műfajának továbbbi esztétikai és irodalomtörténeti elemzéseire.

Vargha Kálmán

Karikás Frigyes

VÁLOGATOTT
ELBESZÉLÉSEK

Szépirodalmi. Diákkönyvtár. 219 old. Ara: 4,50 Ft.

Karikás Frigyes rokonszenves alakja irodalmunknak. Irodalmi vonatkozásban számos nagyszerű, az eszmeiséget magas esztétikai színvonalon megvalósító — *A járatos ember és A 39-es danár* címen kötetekben is megjelent — elbeszélés fűződik nevéhez. Belőlük készült a közönség körében nagy sikert aratott *A 39-es danár* című film. Ő fordította először magyarrá a két világháború között illegálisan terjesztett és olvasott Svejket. Maga a tollat forgató ember pedig harcos, az eszméhez hű kommunista volt, aki a tizenkilences magyar proletárforradalmat kezében fegyverrel, politikai tisztként küzdötte végig, majd az ellen-

forradalom felülkerekedése után emigrálni kényszerült, a Szovjetunióban élt és alkotott egészen haláláig.

Karikás Frigyes portréja az író és az ember oszthatatlan egységéről tanuskodik. Ez a „titka” az írásait mindenkélelőtt jellemző, minden mesterkéeltségtől mentes, ám mégis tudatos realizmusának.

Az irodalommal vált élmény, mely szerkezetében, a cselekmény bonyolításában, az emberi jellem ábrázolásában, párbeszédeiben, stílusában, derüs humorában oly megkapóan természetes, elbeszélésről elbeszélésre azt az érzést ébreszti az olvasóban, mintha az író a magyar munkás, paraszt keserves életéről, tragikus elbukásában is nagyszerű forradalmáról, a 39-es dandár hősi harcáról élőszóval mesélne. Ezt a varázslatot különösen a *Korbély János, Az én Dobai Gábor bátyám, a Doktor Hóka talpraáll és a Miszter-Gázi* című elbeszélések olvasásakor éreztük elevennek.

Az olvasás nyújtotta élmény mellett külön örömet jelentett, hogy Karikás Frigyes írásait a Szépirodalmi Könyvkiadó ezúttal a Diákkönyvtár sorozatban jelentette meg, melynek kötetei a diákok könyvespolcán sokszor egy majdani könyvtár megalapozását jelentik. Ezért helyes lenne a köteteket szebb, izlésebb köntösben átnyújtani az ifjú olvasóknak.

Kovács György

Krúdy Gyula

AZ ARANYBÁNYA

Magvető. 568 old. Ára: 40,— Ft.

Elég sűrű egymásutánban jelennek meg Krúdy Gyula szinte áttekinthetetlen terjedelmű életművét közételevő kötetek, s így a Krúdy-olvasók (sokan vannak és számuk egyre növekszik) kezébe kerülhetnek olyan művek is, amelyek évtizedekig irigyelt könyvritkaságoknak számítottak. Ez a kötet három Krúdy-regényt tartalmaz. Első figyelmet érdemlő regényét, a sok tekintetben még mikszáthi nyomokba lépő *Aranybányát*, az ódon levendulaillatú *Régi szélkakasok között* címűt és Krúdy egyik legjellemzőbb remekét, a régóta méltán népszerű *Palotai álmokat*.

Az *Aranybánya* a milleniumi évek Budapestjén érvényesüléséért hadakozó kezdő író munkája. Még a hagyományos magyar próza Jókai- és Mikszáth-vágta útján jár, hiányoznak az emlékező mélabú, sajátosan krúdys hangjai. Egy karrierhítori keretében realiztikus társadalomképre törekszik, amelyen kétségtelenül érződik a szembenállás indultala, de aligha helyes olyan fokú társa-

dalmi tudatosságot feltételezni az ifjú Krúdyról, mint amilyenről az utószó írója beszél.

A *Régi szélkakasok között* és a *Palotai álmok*, ábrándok, furcsa álmok bűvöletében élő emberek közé visz, és itt már az igazi Krúdy látásmódját, különös muzsikáját érezhetjük. Megvan a sziget-hangulat; a világ egy kis darabjának embereit, szokásait látjuk, az emlékezés és a képzet sajátos tükrözésében kibonkoló világot; nem találjuk a szerkesztés és jellemzés megszokott eszközeit; megvan a nyelv érzékenysége, kábító varázsa. Nem a mese, nem a tényekre építő jellemzés fontos, hanem a hangulat; az író ezzel fejez ki mindent. Ezzel a hanggal és írói látásmóddal egyedül áll kortársai között mind a magyar, mind a világirodalomban.

Világszemléletének sok érintkezőpontja van a Nyugat radikális szárnyának íróiével. A pusztuló dzsentriféleformából jött író látomásai egyszerre beszélnek nemcsak a kora valóságából kikopott regényesség iránti nosztalgiairól, hanem a dzsentriféle és egy egész világ pusztulásáról. Míkor a történelem fordulata 1919-ben megteremtette erre a lehetőséget, írói magatartása egyértelműen mutatta, hogy fáradt hősei, rezignált képei valóban egy egész világ pusztulásra ítéltségéről is kívánnak vallani.

P. L.

Hidas Antal

JÁZMIN UTCA

Szépirodalmi. 584 old. Ára: 32,— Ft.

Rendkívüli írói pálya az övé. Egy irodalmi és forradalmi ambícióktól fűtött ifjú a Jázmin utcából belesodródik a forradalomba. A húszas évek közepén népdalokra írt pártmozgalmi, forradalmi strófáit tömegek éneklék. A párt adta, mai írói nevének jelenik meg első verseskönyve, *Az ellenforradalom földjén*. Aztán szöknie kell. A Szovjetunió lesz „második hazája”. Csak nemrég tért onnan vissza.

Még a Szovjetunióban megjelent orosz nyelven egy verskötete, magyarul pedig a Folyók a pör (1930), a Sűrű csillagos az éj (1932), majd a legjobban értékelt műve: A gyarmatok kiáltanak (1933).

Nepe sorsának — honvággyal súlyosbított féltése, Európa faszálódása gyötörlik, de a tudatos forradalmi költő hitet hirdet és a „tömegek nevében” szól, amint ezt róla 1930-ban Illyés Gyula is megállapította. Magyar, angol, kínai álneveken, népdalok ritmusában munkásindulókat és verseket ír magyar szavalkósoknak.

Később befelé fordul, magába mélyed (az Agnes-dalok). De továbbra sem teszi le az internacionalista harcok lantját. A felszabadulást a távolból üdvözlő: „*Petőfi álmódott róla — Ady már majdnem látta — úgy tűnt fel: valóra válik — az álom Magyarország.*”

Hidas a háború után is Moszkvában marad. Missziót érez. Vállalja és remekül teljesíti. Közvetíti a szovjet írókat, költőket magyarul, és kitűnő szervező tehetségével afféle „nagykövete” lesz a magyar irodalomnak: feleségével, Kun Béla lányával, Agnessel szervezi meg a magyar írókat fordító gárdát. Petőfi költeményei, A magyar költészet antológiája, Ady, Vörösmarty, Mikszáth, Móricz orosz és ukrán kiadásai az ő — közvéleményünkben még nem eléggé méltányolt — érdemük.

Hidas tavaly végleg hazatért. Ez a versgűjteménye most már végleg elviszi a magyar irodalom nagy folyamának árájába. A deres hajú férfi jól választotta e kötet mottóját: „*Hogy el ne szálljon a fejem fölött — Rohannom kell az idő előtt...*” Idehaza rokonszenv fogadta. S várakozás is. Hidas Antal, aki nem a magyar irodalom művész-forradalmárja, hanem a világforradalom harcos magyar költője akart és tudott lenni, híven és sikeresen, most még tovább léphet az otthon nyugalmasában. A művész és a szervezőtalentum előtt újabb magaslatok kínálkoznak.

E kötetnek minden könyvtárban ott a helye: A Jázmin utca nem egy verskötet a sok között: igazi kommunista költészet ez, és egy egész — életmű, melynek legnagyobb értéke a forradalmi mondani- való magyarsága. Ennek ritmusát, formáit annyira idegei mélyén hordta, hogy három és fél évtizedes távollét sem halkította a lüktetését.

Gy. D.

Sükösd Mihály

Ó L O M K E T R E C

Szépirodalmi, 185 old. Ara: 14,20 Ft.

Nem az ismeretlenség homályából bukkan ki Sükösd Mihály, elégszer találkoztunk már nevével folyóiratok és antológiák lapjain. Eddig megjelent elbeszélései is felkeltették az irodalomkedvelők és a kritikusok figyelmét. Elbeszéléseken kívül ír irodalmi esszékét, tanulmányokat és kritikákat is.

Jóleső érzés most kézbevenni és elolvasni ennek az igen tehetséges, fiatal írónak első, önálló kötetét, mely négy novellát tartalmaz.

A *hetedik pecsét* címűben a Horthy-

fasizmus világába vezet bennünket az író, egy humanista, fiatal orvos lelki vívódásain, állásfoglalásán keresztül mutatja be a haladó értelmiség útkeresését az igazibb társadalmi elrendeződés felé. A *kisfiú és az orvos* a magukraagyott — huliganizmus és a bünözés felé sodródó — ifjak világába vezet. A *Vallomás* című novellában Kövesházy Klárán és a többi szereplőn keresztül ráismerünk a volt dzsentri világ ama tipikus alakjaira, akik bár kezdik megérezni az új világ igazát, de neveltetésük és megrögzött előítéleteik folytán nem tudnak megszabadulni a régítől. A negyedik novella, az *Olomketrec*, az 1956-os ellenforradalom fojtó légkörében mutatja be az „óvatos duhaj” reakciós egyetemi tanár és a volt kisiparos magatartását.

Sükösd kitűnő pszichológiai érzéssel rajzolja meg alakjainak jellemét —, akikre nagyon is jól ráismerünk mindennapos életünkből — és rajtuk keresztül mond ítéletet a letűnt úri Magyarországra, és annak tipikus alakjai felett. Szereti a drámai túlfűtöttséget, melynek légkörében mesterien formálja alakjainak sokszor igen összetett jellemét. Kevés jelzővel is nagyon találóan fejezi ki magát.

Sükösdnek e kötetéből is valódi írói tehetséget ismerhetünk meg. Reméljük azonban, hogy legközelebbi kötetének novellái között tartalmilag akadnak olyanok is, amelyek épülő új világunk napsütéses oldalával is foglalkoznak.

Molnár Agnes ízléses és kifejező címlapot és kötést tervezett.

Kollányi Gyula

Remenyik Zsigmond

A F R I K A I R O M Á N C

Szépirodalmi, 340 old. Ara: 21,— Ft.

Miként Remenyik írásainak java, e novelláskötete is ifjúkori élményeket dolgoz fel. Forró, párás, miazmás, faji és társadalmi ellentétekkel telített légkörbe vezet az olvasót, melybe a szerző vándorlegényként valamikor belekóstolt. A Stefan Zweig és Maugham nyomán divatba jött trópusi írások azzal a lelki megrokkánással és benuállással foglalkoznak, mely az idegen égőv alá került fehér embert hatalmába keríti. Remenyikből az a fehér ember beszél, aki a kikötők csapszékeiben és a külvárosok nyomortanyáin osztja a színészek sorsát. A faji különbség éppúgy elmosódik itt, mint ahogy értelmüket veszítik a polgári erkölcs konvenciói. Az elnyomás gátlástalan, a nép még szervezetlen, de már har-

col és nem válogatós a harc eszközeiben. A soraikba került fehér ember velük együtt csempészik, lop, gyűjtogat, vagy elpusztul. A kötetben ennek a harcnak alakjai elevenednek meg. A címadó novella szatirikus jeleneteivel és hátborzongató csattanójával emelkedik ki a könyv egyébként is magas színvonalú gyűjteményéből.

A kötet hazai témájú elbeszéléseket is tartalmaz, köztük néhány gyermektörténetet. „A zöld medve” c. novella egy mátrai gyermeknyaralás eseményei során igen sikerült képet ad városi gyerekekről, polgári szülőkről és túl — élelmes falusiakról. Más helyeken a szerző gyermekkori élményei bukkanak fel. A dzsentrivilág, a szülői ház hangulatát idéző képek finom tónusában kemény ítélet is van.

Az írásokat közvetlenség, a légkör szuggesztív érzékeltetése, meglepő és elgondolkasztató fordulatok, szelíd, fanyar humor és a dolgok lényegét kifejező monológok jellemzik. Néha sajtáságosan vegyít filozófiai és burleszkyszerű elemeket.

A megkapóan egyéni zamatú, könnyedén felvetett, magvas mondanivalókban gazdag és a szenvedőkkel együttérző írásokat igényesebb olvasóink kedves könyveik közé fogják sorolni.

B. G.

Jankovich Ferenc

HÍDÉGETÉS

Szépirodalmi. 454 old. Ára: 30,— Ft.

Számos magyar író nyúlt már a tollért, hogy megrajzolja és az olvasókhoz közel hozza hazánk sorsát a török hódoltság alatt, a magyarság élet-halál harcát a török hódítókkal. Nem könnyű dolog ezért hazánkban ilyen tárgyú regényt megfelelően, minden kívánalmat kielégítően megírni, hiszen az egyéb regényekkel való összehasonlításra lépten-nyomon alkalom kínálkozik. Önként felmerül tehát a kérdés: eltér-e eszmei mondanivalójában az eddigiektől a *Hidégetés*?

A történelmi regény a Dunántúl mozgalmas életét eleveníti fel az 1663. év júniusától mintegy nyolc hónapon át tartó időszakban. A könyv Jankovich regénytrilógiájának befejező része. Megjelenítési módja óriási festményekhez hasonlítható, melyeken megjelennek a háromszáz év előtti hősök, a véres harcok, a nyomorgó falvak. Részletesen jellemzi a kor történelmi személyeit, elsősorban Batthyány Ádám főgenerálist, aki a kor magyar főúrnak tipikus fényes és sötét színekkel megrajzolt alakja. Zrínyi Miklósnak — a történe-

lemből jólismert költő-hadvezérnek — jellemzése már nem mondható ilyen részletesnek. Az író elsősorban arra törekszik, hogy kidomborítsa Zrínyi fővezéri elhivatottságát, mert Magyarországon ő az egyetlen, aki a végső felszabadítás érdekében a siker reményével szállhatna szembe a törökkel. A bécsi udvar aljas fondorlatai és cselszövései azonban megghiúsítják a törökkel való végső leszámolást, s Zrínyi kénytelen kisebb győzelmekkel megelégedni.

A történelmi alakok mellett bemutatja a mezei hadak küzdelmes életét, a jobbágyok sorsát ebben a vérzivataros korban. Rámutat ezeknek az egyszerű embereknek nemzetfenntartó szerepére, és ez az a fontos eszmei mondanivaló, melyben eltér a hasonló tárgyú regényektől.

A regény régies magyar nyelvezete — a kor hangulatát varázsolja vissza.

Rubóczky István

Ladányi Mihály

AZ ÚT KEZDETE

Magvető. 70 old. Ára: 4,— Ft.

Egy nemzedék metamorfózisáról vallanak Ladányi Mihály versei. A falvak, puszták és tanyák Budapestre került fiatalságának útjáról, arról a látásmód-átalakulásról, mely ha olykor keserves zökkenőkkel is, de óhatatlanul bekövetkezett, mikor ez a nemzedék a tempósabb és otthonosabb vidéki környezetből a modernebb és izgatottabb nagyvárosba jutott.

A kötet első verseit e környezetváltás okozta rossz közérzet fogja hangulati egységbe. Ladányi idegennek érzi magát az ismeretlen városi világban: „*Én nem szeretem a magas házakat, a csupakő utcát*” — mondja, s ez a város-sal szemben érzett averzió, meg az idegenségből következő magány tartja ebben nosztalgiaját a falu iránt. „Neonok közt is a holdat lesi” és még a szerelmi vallomásba is honvágy keveredik:

*Ha eljőnnél virágzó hársak
jóillatát mind eléd vinném.*

Egyszerű indulatok: szerelem és honvágy lüktetnek hát ezekben a versekben. Az egyszerűség még a formán is lemérhető, Ladányi legtöbbször dalban fejezi ki magát, s kép-, illetve metafora-anyaga is a falura emlékezik.

Am amilyen mértékben gyökeret ver a nagyváros életében, úgy telnek meg sorai is izgatottsággal, bonyolultabb érzelmekkel, modernebb indulatokkal. Világa is kitágul, főként a kor gondjai felé. „Fe-

szülj a század keresztjére” — vállalja el ezeket a gondokat, méghozzá nem valami derűs újjongásra, hanem küzdelemre, sőt haragra és gyötirelemre is készülve.

A modernebb, városiasabb életforma a szerelmet is zaklatottabbá teszi: érzékiség, egymást maró szenvedélyek, önkínzás vegyül a nemrég idilli érzésbe. A régi, pásztorsípra hangszerelt dal azonban mégsem némul el egészen, valami nosztalgikus bánat ma is jelen van verseiben, csak hogy ez a nosztalgia már nem a falu, hanem hajdanvolt szerelmek felé irányul.

Nyugtalanlás és harcosabb indulatok mégsem takarhatják el Ladányi költői alkotásának igazi természetét: halkszavú líra az övé, még ha olykor keményebb dallamokat is vált ki belőle a világ. Ezért marad legfőbb kifejezési formája a dal — igaz: ennek egy modernebb, izgatottabb változata.

Pomogáts Béla

HÁRUN ARRASÍD GYŰRŰJE Marokkói népmesék

Európa. 204 old. Ara: 18,50 Ft.

Az Európa Könyvkiadó népmesesorozatának huszonnegyedik kötete negyven marokkói — arab és berber — népmesét tartalmaz Katona Tamás és Molnár Imre fordításában.

A mese általában a csodás elemnek, a képzelet merész, teremtő csapongásának műfaja. A marokkói népmeséknek e műfajon belül is megkülönböztető sajátosságuk a váratlan, csodás fordulatok szertelen és meglepő — azt lehetne mondani: szürrealista — használata. Az *emberevő leány* című például szabályos boszorkány-história: arról szól, hogyan semmisíti meg táltoslova segítségével egy legény az emberevő szörnyeteget. Az elbeszélés ift be is fejeződhetné, a marokkói népképzelet azonban egy váratlan — a mese kerekességéből kilógó, a mesei logika szempontjából is szükségtelen — csodát fűz hozzá: a táltos a jutalmát követeli, s mivel nem kapja meg, bosszút áll. „A ló megvárta, míg mind elalszanak, Akkor varázserejével az egész falut a föld alá süllyesztette. A falu helyéül forrás fakadt, és aki iszik a vízből, megvakul.”

A marokkói népmesék cikkcikkos fordulatai gyakran onnan erednek, hogy a népi elbeszélő egy mesében több apró motívumot, töredéket egyesít, a történet megkezdett fonalát el-elfelejti, befejezéséről olykor meg is feledkezik, előadásának szerkezete kötetlenebb, mint a legtöbb más népmeséké.

Egyébként a mese műfajának fontosabb alfajai — az állatmese, a tündérhistóriák, a legkisebb királyfi története, a tréfás adomák stb. — egyaránt megtalálhatók a ma is eleven, teremtő marokkói folklórebán. A történelmi mesék egy érdekes csoportja Hárún Arrasídnak, az igazságosságáról híres uralkodónak (786—809) legendás cselekedeteiről szól, mások az iszlám nevezetes szentjeinek csodatételeit beszélik el.

A mesék vándorlása, kölcsönhatása révén sok a rokon vonás a marokkói és az európai népi epika között. Szidi Fadl és a királyleány szerelmének tragikus történetét szinte teljesen azonos módon adja elő *A pogány király leánya* kezdetű népballadánk, *Az éjszakai rabló meg a nappali rabló* mulatságos vetélkedésének motívuma egy ófrancia fabliau-ból (*Barat és Haimet*) ismerős.

Az Európa Könyvkiadó igen szép kivitelű sorozata nem gyermekek számára készül. A marokkói népmesék is azokhoz a felnőtt olvasókhöz szólnak, akik fogékonyak a népi képzelet alkotásaiban megnyilvánuló sajátosságos, csillogó esztétikum iránt. Emellett a könyvecske tudományos hasznú is: először szólatatja meg nyelvünkön egy távoli ország mesekincsének válogatott, szép darabjait. (Kár, hogy a jegyzetek nem tájékoztatnak a kötet forrásairól.)

— k —

GILGAMES

Ékírással akkád eposzok
Fordította Rákos Sándor

Válogatta és az utószót írta
Komoróczy Géza

Magyar Helikon. 258 l. Ara: 63,— Ft.

A XIX. század második felének ásatásai során kerültek elő Asszurbanipal (ie. 669—626) ninivei könyvtárának agyagtáblái, amelyeken a *Gilgames* is olvasható, az emberiség legrégebb nemzeti eposza, régebb mint az Ilias és az Odysseia. Ez a kötet az ékírással akkád epika, az asszír—babilóniai kultúra emlékeiből ad válogatást, és az ősi mezopotámiai mítoszok mellett benne találjuk a *Gilgames* első magyar költői átültetését is.

Gilgames, a mezopotámiai hitvilág legnagyobb hőse, Uruk királya, aki olthatatlan szenvedéllyel keresi az élet értelmét, az örökkévalóság titkát, a hírnév marandóságát. A csodálatos költőiségű eposz az emberi hiedelmek és magatartásformák ősi forrása, amely e mellett vonzó konkrétsággal enged bepillantást a legrégebb rabszolgartató társadalom viszonyaiba. Vegyül benne — amint a kö-

tet tudós válogatója és kommentátora, Komoróczy Géza az utószóban írja — az emberi dolgok lényegileg valóságú ábrázolása és a hagyományos-mítikus világkép.

A kötet fordítója, Rákos Sándor a magyar nyelv történeti és népi nyersanyagában ihlettel és tudással találta meg az eposzok magyar megszólaltatására alkalmas hangot. Alkotó szenvedélyt és odaadást tükröző munkájának maradandó eredménye lett a magyar *Gilgames*. Kass János illusztrációi az asszír művészet ránk maradt domborműveinek fényképei nyomán születtek meg. Régiséggel finoman ötvözött modern grafikai hatások jellemzik és jelentős értékei a könyvnek.

A *Gilgames* áradó költőisége, gazdag életanyaga megérdemli, hogy rövidesen olyan népszerű legyen a magyar olvasók igen széles körében, mint az Ilias és az Odysseia. Kiadó, fordító, illusztrátor s a szövegeket válogató-elemző tudós szép munkát végzett, mint amelyet a *Gilgames* jegyez fel hősről:

*A rejtett írást fölkutatta, betemetett
nyomokra bukkant,
emlékek rönkjeit emelé ki a hajdankor
özönvizéből...*

P. L.

Heine

VERSEK ÉS PRÓZAI MŰVEK I—II.

Európa. 625+591 old. Ara: 74,— Ft.

Ez eddig a legteljesebb magyar Heine gyűjtemény; közel négyszáz versét közli, gondosan ügyelve arra, hogy a költőnek minden korszakát jelentőségéhez mérten mutassa be; *A dalok könyvéből*, az *Új versekből*, és utolsó, életében megjelent verseskötetéből, a *Romanzeróból* igen gazdag válogatást ad, nem hiányoznak az 1853—54-ben elszórtan megjelent versek, s a költő hagyatékában találtak sem; a kötet három nagyobb költői művét teljes egészében közli, egyet új fordításban — az *Atta Trollt*, a Nyáréji álmod Karinthy Frigyes és Erdődy János után most Vidor Miklós ültette át nyelvünkre — a *Német ország, téli rege* Kardos László-féle fordításával és Weöres Sándor *Bimini*-jével már találkoztunk. A kisebb fordításoknak is csupán egy részét ismertük, sok új született a válogatás részére. A fordítók közt majd minden huszadik századbeli Heine átültető nevével találkozunk, Babitstól, Kosztolányitól a legfiatalabb költő-nemzedékig; két költeményt — a *Te szép halászeleánykát* és a *Koronázást* — Petőfi magyarításában hozza a kötet, mintegy utalva Heine pályafutásának magyaror-

szági múltjára. A fordítások természetesen nem egyenletes színvonalúak, s az egyes költők, kivált az erőteljesebb egyéniségek, óhatatlanul kissé a maguk képére formáltak Heinét, a régebbi fordításokat lehetetlen is lett volna összehangolni, végeredményben mégis sokoldalú, de egyénes költői portré kerekedik a gyűjteményből — ez a válogató és szerkesztő Turóczi-Trostler József gondos és Heinét-értő munkáját dicséri.

A második kötettel, a prózai résszel már nem lehetünk ennyire elégedettek, itt a megszabott terjedelem és a mindent nyújtani akarás összeütközött. Helyes és jó, hogy nemcsak az útirajzokkal ismertet meg, hanem az 1831—32-ben az augsburgi Allgemeine Zeitung számára írt tudósításokkal is, melyek aztán *Franciaországi állapotok* címmel jelentek meg könyvalakban és a német és francia nép egymással való megismertetését és megbékítését szolgálták, a *Lutetia* című cikkgyűjteményből is szívesen olvasunk részleteket — ez az előbbi folytatásának tekinthető — s ma is érdekesen tájékoztat az 1840-es évek francia irodalmáról és művészetéről; *A romantikus iskola* és *A válás és filozófia története Németországban* cikkek szemelvényes közlése is hozzájárul Heine teljesebb megismeréséhez, szintúgy a leveleiből adott válogatás, de egyes útirajzaiból — az *Angliai történetekből*, az *Utazás Münchenből Genovába* és *Lucca városa* címűekből kihagyottakat nagyon sajnáljuk. Heine útirajzi ugyan is semmit sem avultak; prózája élően szellemes, megfigyelései, akár emberekről, akár tárgyakról vagy természetéről szól is, meglepően találóak, iróniája nemcsak az akkor élt típusokhoz adja meg a kulcsot, de a maiakhoz is — útirajzai összefüggő cselekmény nélküli regénynek hatnak, nagyon szívesen olvasnók teljes egészükben őket.

Turóczi-Trostler József bevezető tanulmánya kitűnő kalauz a költő munkásságának mélyebb és alaposabb megértéséhez.

-y -s

Lev Tolsztoj

SZEVASZTOPOL

Magyar Helikon. 169 old. Ara: 30,— Ft.

A három szevasztopoli elbeszélést Tolsztoj halálának 50. évfordulójára jelentette meg a kiadó, maguk az elbeszélések azonban már több mint egy évszázadosak.

1854-ben a cári seregek megtámadták a törököket. A törökök megsegítésének ürügyén angol és francia csapatok szálltak partra a Krím-félszigeten. A háború

mindkét fél részéről igazságtalan volt, terjeszkedési célokat szolgált. A Szevasztopol várában körülzárt orosz csapatok közlegényei azonban csak annyit láttak, hogy megtámadták őket és nem várhatnak kegyelmet. Lelkük mélyén az a remény élt, hogy a harcban résztvett jobbagyokat felszabadítják. Ezek az okok magyarázzák az orosz csapatok hősiek kiartását, és ezek az élmények siettettek a körülzárt sereg fiatal tüzérsztyjének, Tolsztojnak emberi és írói fejlődését.

Tolsztoj három elbeszélésben követi nyomon az ostromot. Az első, a legrövidebb 1854 decemberéről szól. Megelégszik azzal, hogy általánosságban bemutassa az ostromlott várost. Az emberek szerepe itt még csak annyi, hogy szemléletesebbé tegyék a képet. A tábori kórház leírása az egyetlen kivétel. A csonkolások, a seblázban haldoklók — ezek voltak Tolsztoj legmegrázóbb élményei. Nem tud szabadulni a képtől — a második, a harmadik elbeszélésében is visszatér a kórházi jelenet. Itt gyűlölte meg az esztelen háborút.

A második elbeszélés néhány tiszt egy napját rajzolja. Az előző elbeszélés túlzottan általános volt, itt túlzottan az egyéni kérdések toltak előtérbe. Maga Tolsztoj is megírja, hogy egyetlen szereplő sem méltó az elbeszélés hőséne nevére. A harmadik, a leghosszabb elbeszélés azonban már a Háború és béke előfutárja. Teljes emberi sorsokat mutat be, 1855 augusztusában, Szevasztopol elestének napján. Ez hatol a legmélyebbre, ezt üdvözölte Turgenyev ujjongva, erre mondta a kor egyik neves írója, hogy Tolsztoj jelentkezése után ők, többiek, már nyugodtan abba is hagyhatják az írást.

A Magyar Helikon szép kiállítású kiadványai elsősorban nem könyvtári célt szolgálnak. Kár, mert *Tábor Béla* fordítása, *Győry Miklós* rajzai kitűnően visszaadják az eredeti mű léghőjét, *Esti Béla* alapos, elemző utószava pedig a könyvtáros ajánló munkájához is sok segítséget nyújt. A könyv felnőtt olvasóknak szól, kötése azonban még az ő számukra is túl kényes és túl világos.

Katona Tamás

Thomas Mann

A V A R Á Z S H E G Y I—II.

Európa. Ara: 62,20 Ft.

Ha valahol tettenérhetjük az írói mondanivalót, amint a maga sajátos művészi formáját kialakítja, *A varázshegy* jó alkalmat kínál rá. Amíg Thomas Mann témái a polgári életforma és a művészlét kérdései körül forogtak, szabályos realista műveket írt (*A Buddenbrook ház,*

az elbeszélések zöme). Az első világháborúban Németországot ért vereség és az utána következő évek súlyos válságai azonban rádöbentették, hogy mind a német polgárság életéből, mind pedig a saját élményvilágából — tehát írói „nyersanyagából” — hiányoznak azok az elemek, emberi sorsok, események, fordulatok, amelyekkel a nemzeti katasztrófa fölvetette új problémákat plasztikusan, realista képekben ábrázolni tudná. Ettől fogva új elem jelenik meg regényeiben, valami, ami nem élmény, hanem gondolkodás gyümölcse, másszóval ami nem regényszerűen, cselekvényen keresztül, hanem elmélkedésekben fejeződik ki. Ennek a Thomas Mann-i esszéregénynek első képviselője *A varázshegy*.

Ami benne regényszerű, valóban nem sok. Egy fiatalember, Hans Castorp, tüdőbeteg unokafivére látogatására a svájci Davos-Platzra utazik, de a néhány hétre tervezett kirándulásból hét évi szanatóriumi tartózkodás lesz. Castorppal megtörténik körülbelül minden, ami egy tudósanatóriumban megtörténhet valakivel; megismeri a beteg-életforma külön törvényeit, beleszeret egy furcsa aszszonyba, többet filozofál, mint „odalent”, az egészségesekek világába tenné, végül a kitörő (14-es) háború szele lesodorja a hegyről és eltűnik szemünk elől.

Thomas Mann maga sem titkolja, sőt ironikusan értekező modorával hangsúlyozza, hogy mindez a regényszerűség csak kulissza. A betegség és egészség viszonyának fejtegetése egy sokkal mélyebb és általánosabb, a németiség szempontjából életfontosságú kérdést érint: az élet tagadása, a démonikus, értelemellenes antihumanizmus, másfelől az eszszerű, derűs emberiség közti választás kérdését. E két ellentétes álláspont képviselője Naphta, illetve Settembrini; a kettejük közt dúló szóharc a regényszerűség sikkján Castorp meggyőzéséért folyik, a regény mélyebb értelmének sikkján a németiség előtt álló választak lehetőségét vázolja fel.

A két kommentátor és a többi szereplő közt folyó beszélgetésekbe, a szanatórium állóvíz-nyugalmú felszínét fodrozó események szimbolikájába Thomas Mann a válságos kor szellemi és erkölcsi kérdéseinek valóságos enciklopédiáját építette bele, ezért e kiadványból nagyon hiányoljuk a másutt oly bőkezűen (különben nagyon helyenvalóan) adagolt elő- vagy utószót, mert így félt, hogy az egymásután két kiadásban, Szöllősy Klára új fordításában megjelent regény kevesebb olvasó számára fog élményt nyújtani, mint ahány az író iránti tiszteletből kézbeveszi.

Lékay Ottó

Lao Ső

TEAHÁZ

Európa. 124 old. Ara: 13,— Ft.

Lao Ső már a harmincas években a kínai széppróza legjelentékenyebb művelői közé tartozott. A magyar közönség eddig két könyvét ismerhette meg (*A Tigris-kisasszony meg a férje, Fekete Li és Fehér Li*; regény és elbeszélések). Színműírással Lao Ső csak újabbán kezdett foglalkozni; *Teaház* című darabját 1958-ban mutatták be Pekingben.

A *Teaház* iránydráma; a szerző azoknak a nézeteknek a megcáfolására szánta, melyek szerint a régi társadalomban a polgárságnak jobb volt az élete, mint a mai Kínában. Az ilyen kérdésekben a döntő szó a statisztika és a gazdaságtudomány számoszlopaié; a művészet feladata a történelmi helyzetek konfliktusainak, az osztályok és tipikus képviselőik élményvilágának ábrázolása.

Lao Ső műve nem hatol a társadalmi kérdések belső szférájába; csődöket, kereskedelmi pangást, korrupció-szülte gazdasági bajokat mutat be, nem építi fel a jellemek viaskodó antagonizmusát, ezért nem válik igazi — európai értelemben vett — drámává, küzdés, feszültség, összecsapás helyett történelmi állóképeket ad.

A színdarab hármastagolású: három korfordító év — 1898, 1916 és 1945 — társadalmi keresztmetszetét szerkeszti meg a Jótékony Bőségről elnevezett teaház törzsvendégeinek életéből vett apró jelenetek összeillesztésével. Lao Sőt már korábbi művei alapján a pekingi kispolgárok és szegényemberek kitűnő ismerőjének mondják, s itt is ügyesen csoportosítja és mozzgatja a nagyvárosi élet különböző típusait, a kis és nagy kapitalistákat, a kerítőket és prostituáltakat, a detektíveket és katonaszökevényeket, a császári udvar főeunuchját és a lányával kereskedő tönkrement parasztot, a sztrájkoló tanítókat és a harácsoló Kuomintang-tisztviselőt. A három részt a fontosabb szereplők azonosságán kívül a motívumismétlődés fogja laza egységbe: mindhárom felvonásban új meg új bajok, az önkény és a gazdasági zűrzavar csapásai zúdulnak a teaház vendégeire. A darab a sok vihart átvészelt teaház bukásával ér véget: a Kuomintang helyi kiskirálya ráteszi a kezét, s a kiebrudalt öreg bérlő elkeseredésében fölakasztja magát. Az író a békés polgári fejlődés illúzióinak halálos ítéletét kívánta kimondani ezzel a befejezéssel.

A színművet *Miklós Pál* fordította és látta el utószóval.

— cs —

Vercors

A TENGER CSENDJE

Európa. 208 old. Ara: 15,— Ft.

Vercors haladó nézeteit és nemes írói törekvéseit már ismerjük egy ugyanezzel a címmel megjelent kötetéből és *Tropi-komédia* c. regényéből, de hogy a sokszínű francia irodalomban is egyre élesebben rajzolódik ki írói profilja, az ebből a kötetből, régebbi és legújabb elbeszéléseinek válogatásából tűnik ki.

Legtöbb írásának forrása a francia ellenállási mozgalom élményanyaga, de főleg azok a végső emberi-erkölcsi-filozófiai problémák, amelyeket népének ez a nagy megpróbáltatása vetett fel. Vercors szemében a német megszállók — akárcsak más írásaiban a természet vak erői vagy általában az élet megoldatlan kérdései — a világnak sötét, próbáratevő és legyőzendő: ellenséges oldalát képviselik. Vele szemben a követendő magatartás: egy pillanatra sem szabad meghajolnunk, különben elveszünk. De nem a halál a legfőbb rossz, ami érhet bennünket. „Aki meghal, az még ember maradhat” — mondja egyik hőse, aki úgy érzi, hogy pillanatnyi megingásával, a nemes ügy iránti hűtlenségével elvesztette jogosultságát az ember névre.

Az ellenállásról szóló elbeszélések hősei a történelmi helyzetből folyóan viaskodnak ezzel a problémával. A *pompeji gyerekek* egyik szereplője Pompeji lávahalálát és Hiroshima pusztulását egyformán természeti csapásnak tartja, a világnak ahhoz a bizonyos sötét, de legyőzendő oldalához számítja, amely ellen küzdeni, tiltakozni embervoltunkból következő kötelességünk. (Francia hagyomány: *Voltaire* is „tiltakozott” a lisszaboni földrengés ellen.) Ez a magatartás a természet meghódítását hirdető emberé, aki az emberi elme hatalmának kiterjesztését nem lehetőségnak, de egyszerűs mind erkölcsi parancsnak is tartja. Az *Üreskezű Lázár* c. elbeszéléseiben még világosabb ez a hitvallás: a bibliai Lázár önként ment a halálba, hogy az isten — azaz Vercors gondolatrendszerében a világ még ismeretlen és ellenséges erédnek — titkát kifürkészsze; de miután eredménytelenül tér vissza a földi életbe, nem adja föl a küzdelmet, az *esszénusok* közé megy, mert azok azt vallják, hogy „újra meg újra át kell bújnunk a tűfokán, s megállás nélkül kell gombolyítanunk az értelem fonalát, amely gyakran, oly gyakran fog elszakadni... S csak a végén fog lehullni a fátyol”... (ti. a valóságról). Ezzel az emberbe vetett hittel és a nehézségekkel illúziók nélkül számoló optimizmussal több Vercors, mint az

egzisztencializmus körül csoportosuló francia író-kortársai. Egy tekintetben viszont az övékéhez hasonló szemléleti korlátok kötik: hősei mindent önmagukkal vitának meg, önmagukban döntenek el, a közösség csak az erkölcsi kötelesség elvontságában tükröződik számára.

Minden bizonnyal az elvontság, a novellák filozófiai jellege lesz az oka annak, ha az értékes kötet nem arat sikert széles körben, de aki elgondolkoztató olvasmányt keres — amilyen pl. Gide *A tékozló fiú visszatérése* c. kötete volt nemrég —, annak ajánlhatjuk *A tenger csendjét*.

— yo —

Camilo José Cela

M É H K A S

Európa. 280 old. Ara: 23,50 Ft.

Camillo José Cela a mai spanyol irodalom legkimagaslóbb alakja, és egyetlen világméretű képviselője. Ifjúkorában a köztársaság ellen harcolt, de humanizmus és Franco Spanyolországának valósága ráébresztette eszmei eltévelyedésére, szembefordult korábbi nézeteivel, ellenzékbé ment át és ma Mallorca szigetén, visszavonultan él. Minden jelentős műve megannyi ostorozó kritika. Ilyen, magyar nyelven elsőnek megjelent műve a Méhkas is, mely Spanyolországban nem jelenhetett meg: Argentínából indult nagysikerű útjára, s tárja a világ elé Spanyolhon sebeit.

A *Méhkas*nak nincs meséje, hőse sincs, csak szenvedő szereplői vannak, azok viszont igen sokan. Közösséget ábrázol, melyet a tér s idő fog egybe: Madrid városának kisembereit az 1942-es esztendő egy délutánján és éjszakáján. A kollektív ábrázolás igen nehéz, és rendszerint a szociográfia, vagy a riport irányába csúszik el. Celánál azonban nem ez történik: egyénenként, mesteri vázlatokban rajzolja meg a város sok, sok lakóját, az önálló novellaként is helytálló mozaikok szorosan egymásbaillenek, s együtt adják meg Madrid képét. Cela a jellemábrázolás művésze, tömör, lényegyet kifejező stílusa egy-egy szóval vagy félmondattal többet mond, mint sokan oldalakkal.

Mi is történik ebben a madridi éjszakában? Megismerjük Rosa 'asszony kávéházának törzsvendégeit összes bánatukkal, gondjukkal-bajjukkal együtt, Martin Marcot, a szegény éhenkórász író (Cela legkedvesebb figuráját, vele találkozzunk legtöbbször), annak nővérét, a sok gyermekkel nyomorgó kispolgár-asszonyt, az ájtatos pletykázókat, a farizeuskodó kerítőnt, a rendőrt, a Nietzsche-rajongó

bártulajdonost, a bérház lakóit, hol gylilkosság történik ezen az éjszakán, a balladás színekkel festett Victoritát, aki eladja magát, hogy beteg vőlegényének orvosságot szerezzon, szegény kis cselédlányokat, jószerű perditákat, lilomtipró doktort, nyárspolgár péket, éneklő kis cigányfiút — hosszú volna mind a háromszáz egynéhány szereplőt felsorolni. Kéves kivétellel mindegyik élet nyomasztó átka, tönkretevője a szegénység, éhség, nyomor. Néha lírai melegség ömlik el sorain, ha a gyermekekről, veszendő lánykákról esik szó, de aztán az író gyorsan, szemérmesen, fanyar íróniával leplezi el-lágyulását: ő ábrázolni akar, s nem meghatni, s ha ő maga meghatódik, az nem tartozik az olvasóra.

Az író t ragyogó jellemfestő készsége elragadja, túlsok figurát ábrázol, sok csak azért tűnik fel, hogy rögtön alá is merüljön a sokaságban, — kevesebb több lett volna. Ez az ábrázolásmód eleinte szétszórja, megzavarja az olvasó figyelmét, később, mikor a figurák már ismerősek, s a stílust megszoktuk, a könyv lebilincselővé válik. Az egyébként jó fordítás hibája néhány — talán szöszerinti —, de magyarul furcsán ható kifejezés (pl. „otthon csak megvetésben és szerencsétlenségben volt része”), s a magyar íkes ragozás teljes mellőzése, utóbbi ott is primitívve teszi a stílust, ahol nem volna szabad. (Eszek, alszok, stb.)

Celát a nyugati kritikák a neorealista-khoz sorolják. Mindenesetre ahhoz a haladó nyugati irodalomhoz tartozik, mely ha utat nem is mutat, de borús, pesszimista hangulatával meghúzza a tőkés világ halálharangját, és a hanyatló rendszerben vergődő, kallódó kisember sorsát érdekesen és részvétkeltően mutatja be.

Bozóky Éva

Ifjúsági művek

Szalay Lenke

MOGYORÓ KINŐVI
a KABÁTJÁT

Móra, 282 old. Ara: 18,50 Ft

Már eldöntöttnek tekinthetjük azt a pedagógiai vitát, hogy kell-e külön lányregény, fiúregény. Kell, a koedukációs nevelés mellett is vannak lényeges eltérések a fiúk és lányok ízlésében, és míg a fiúkat inkább a klasszikus ifjúsági irodalom vonzza, a lányok szívesen olvasnak hozzájuk hasonló csitrikről. Szalay Lenke Mogyorója ismert és népszerű

figurája a lányirodalomnak, bizonyára olvasói szívesen fogadják majd a *Mogyoró* újabb kalandjairól szóló beszámolót, hiszen bájos, ugrifüles, aprócska lényét — kit mindig jó szándék vezet, cselekedetei mégis balul ütnek ki — a kislányok szívükbe zárták. Az ő kritikájuk feltétlenül pozitív.

A *Mogyoró*-történetek pedagógiai használat azonban kétségkívül nagyobb lenne, ha *Mogyoró* kicsit kevésbé volna angyal, ha nem olyan könnyen győzné le önmagát, ha valóságosabb és súlyosabb konfliktusokba kerülne. Szalay Lenke jól ismeri a gyerekeket, élően tudja beszélni, mozgatni őket, de ábrázolásuk túlságosan felületen mozog. A mai, gyerekreálisabb, többet tud és tanul a világról. *Mogyoró*nak és társainak ábrázolása, kalandjai, egész légköre a tökéletesség jegyeit viseli, a kalandok egy csirke halála, egy talált üveg napolaj, vagy egy elvesztett, s végül elajándékozott gumiatlant stb. körül bonyolódnak. Mindezeket Szalay Lenke kedvesen, s érzéssel írja meg, de a könyv többet adna, ha kevesebb eseményt, de súlyosabbakat ragadna meg. Attól, hogy egy könyv gyermekregény, konfliktusa még lehet mély, s minél inkább a gyermekéletet produkálja, annál igazabb. (Gondoljunk csak a kis Nemecsekre, Huckleberry Finnre vagy Kavérin Két kapitányának gyermek hőséire!) *Mogyoró*t a kislányok szeretik, *Mogyoró* jó, *Mogyoró*t ajánljuk nekik. De hogy *Mogyoró* többet, maradandó emléket, izlésnevelést és igazi példát adjon nekik, ahhoz elvárjuk *Mogyoró* növekedését, nem a kabát, hanem az irodalmi érték és a reális ábrázolás terén. Úgy hisszük, alkotójában megvan ehhez az erő és képesség.

B. É.

A MI VILÁGUNK

Móra. 96 old. Ara: 32,— Ft.

Valamikor a beszéd- és értelemgyakorlat keretében, ma az olvasás órán foglalják össze és bővítik a 6—10 éves gyermekek a világról szerzett tapasztalataikat. Amikor mi, mai felnőttek „*A mi világunk*”-at kézbe vesszük, felsóhajtunk: ha nekünk ilyen gyönyörű, színes, képi mesészerű könyv mutatna volna be a világot! S ha a gyerekek kézbe veszik, már az ötévesek is, elmerülnek benne, vége-hossza nincs a sok kérdésnek, minden gondolat új problémát szül, s föllángoló gyermeki kíváncsiság úgy veszi birtokba a természetudomány alapelemeit, hogy észre sem veszi: ez bizony tanulás.

Az értelmes 5—6 éves gyermek már érdeklődik a lexikon iránt, vonzódik annak színes képeihez, kíváncsi a termé-

szetre, az állatokra, önmagára: az emberi test felépítésére. És most, íme saját lexikont kap, nekivalót. Gyermekenciklopédiát. „A természet szép is, érdekes is, akár a mesék” — mondja a bevezető — „a mesék sok csodáját a természet csodáiról formálta a képzelet.” Ez az idézet foglalja össze a gyermekenciklopédia szerkesztési alapelvét: kielégíti a kisiskolások meseéhségét, az ő egyszerű nyelvükön beszél (de sohasem primitíven, sohasem gügyögve, leereszkedően!) az ő szemükkel fedezi fel az erdőt, a virágokat, a növényeket, állatokat. Először az élő világot mutatja be. Innen halad tovább az élettelen felé, egészen a csillagokig.

Ha megfigyeljük az 5—6 éves gyermekeket, észre vesszük, milyen izgalmas jelenség számára a tűz. Ilyenkor minden gyermek egy kicsit piromániás. Mi a tűz?! — csodálkozik rá a gyermek. Hogy magyarázzam meg — kérdi a felnőtt. A tűz meséje felel neki. Mi a hideg? Miért lesz meleg? Mi a tavasz? És mi a tél? A Didergő király erre is tud választ. Szegény szülő, de sokszor bajba jut a gyermekkérdések özönében! Ha keveset tud, az a baj, ha sokat, hogyan egyszerűsítse tudását a gyermek értelméhez?! De itt a kicsik enciklopédiája, felel nekik és utat, módszert mutat a szülőnek: íme, így add meg a választ! Csak válaszolatlanul ne hagyj egyetlen kérdést sem, a századikat sem, mert akkor oda a gyermek bizalma.

Dicséret és szülői hála illeti a kötet íróit (*Dala László, dr. Jakucs Pál, dr. Kulín György*), illusztrátorait (*Köpeczi Boócz István és Würtz Ádám*), szerkesztőjét (Somogyi Klára) és a Móra kiadót: erre a kitűnő módszerre, témáiban és képeiben harmónikus műre igen nagy szükség volt a családban, de az iskolában is. Minden alsótagozati nevelő fel tudja használni szemléltetőeszközként, mikor tantervében egy-egy témára sor kerül. Egyetlen iskolai könyvtárból sem hiányozhat, de kívánatos, hogy több példányban beszerezzék. Meg kell említeni kiváló tipografiáját: betűi nagyok, könnyen olvashatók, ami nem mellékes szempont a sillabizáló emberkének szempontjából! Az enciklopédiát gondos, 600 címszót felölelő tárgymutató egészíti ki. Olvasás közben fel sem tűnik, de a tárgymutatóból kiderül, hogy a kötet félezer-nél több fogalmat, jelenséget, témát ölel fel. Ez a tárgymutató különösen a szülő és a pedagógus szempontjából fontos.

Jó volna, ha minden szülő elolvashatná. És jó volna, ha különösen a községi könyvtárakban, sok felnőtt is forgatná, elsősorban az esti iskolák látogatói.

Csertői Oszkár

Másodízben jelenik meg a Lányok évkönyve és ez összehasonlításra ad alkalmat. Amíg a Fiúk évkönyveinek szerkesztésében a Móra Kiadó bizonyos múltbeli tapasztalatokra is támaszkodhatott, addig a Lányok évkönyvei *műfajában* magának kellett utat törnie. Az elmúlt évben elsőízben megjelent évkönyv szerkesztési és megírási bizonytalanságaira ez adott fölmentést. A most megjelent új évkönyv határozott fejlődést jelent, a válogatott anyag és az irodalmi megformálás szempontjából is. A probléma változatlanul nem könnyű és a serdülő lányok életkori sajátosságai miatt talán valamivel nehezebb is, mint a fiúknak szóló hasonló munkáknál, hiszen a serdülő lányok érdeklődési köre részben szertelenebb és külsőségebb, részben pedig túlságosan befelé forduló, saját problémáival elfoglalt, de minden esetben igen erősen érzelmi telítettségű és érzelmességre hajló (kb. ezek a tényezők játszanak közre a leányregény iránti igényben is).

Az 1961-es Lányok évkönyve igen gazdag választékban ad természettudományos és technikai, földrajzi, közgazdasági, egészségügyi ismereteket, és — amit csak helyeselni lehet — nagyobb része szépirodalmi, művészeti és irodalmi, illetőleg ilyen vonatkozású írásokból áll. E túlsúlyt éppen az előbb említett érzelmi igény, illetőleg érzelmi nevelés szempontjából kell helyeselni. Végül hasznosak divat, ajándék és háztartási ötletei. A pedagógiai példaadás szempontjából fontos a lányoknak—lányokról—asszonyokról című alatt található írások közzlése. A szépirodalmi anyag klasszikus és mai része nívós, a célnak megfelelően jól válogatott. Kiragadott jó példaként kell említenünk a fiatal írók közül Janikovszky Éva friss, könnyed, a serdülő lányok lelkivilágát kitűnően tükröző elbeszélését (Jó napot... Tamás). Az esztétikai nevelést egyrészt Artner Tivadar, a festészet valódi értékeire fényt vető okos pedagógiai írása szolgálja, másrészt Fedor Ágnes nívós riportja, a Lilaruhás nő modelljéről.

A másodszer megjelenő Lányok évkönyvében talán csak az egészségügyi anyagban mutatkozik némi ötletszerűség, itt nem ártott volna a bátrabb témaválasztás és irányítás. A Lányok évkönyve érdekes és színes anyagával változatos tematikájával az elmúlt évben megjelenő kötetnél sokkal természetesebb hangjával hasznos és érdekes olvasmánya lesz a serdülő lányoknak.

C s. O.

Ismeretterjesztő művek

Benedek Marcell**KIS KÖNYV A VERSRŐL**

Gondolat. 157 old. Ara: 5,— Ft.

Benedek Marcell irodalomnépszerűsítő könyvei (*Délsziget avagy a magyar irodalom története; Ember, világ, irodalom; Az olvasás művészete* stb.) már sok művelődni vágyó számára könnyítétek meg a szellem világában való tájékozódást. Új könyvecskéje a legnehezebben föltárulkozó műfaj, a vers megértéséhez szolgál kalauzul.

Másfélszáz, alig tenyérnyi nagyságú lapon Benedek Marcell a verstan és a stilisztika igen sok kérdésével foglalkozik. Megismertet a legfontosabb versformákkal, külön fejezetben szól a rímről, beszél a műfordítás szakmai titkairól, elemzi a költői nyelv (nevezetesen a jelző- és az igehasználát) sajátosságait, érdekes mondanivalója van a népalkotásról és a versek szerkezetéről, s még arra is talál teret, hogy néhány szót ejtsen a szavalsárról. Miniatűr vers-enciklopédia tehát ez a nagy pedagógiai tapasztalattal és szeretettel írt művecske, melynek egyszerű, de nem leereszkedő stílusa a legszélesebb rétegek számára érthető, olyik finom ötlete, észrevétele vagy kitűnően megválasztott idézete pedig ritinos irodalmárok számára is csemege.

Tanárok, diákok egyaránt nagy hasznát vehetik a kis könyvnek az iskolai munkában, könyvtárosok pedig ajánlhatják mindenkinek, aki már nem egészen kedő olvasó, aki már megszerezte az első olvasmányélményeket, s azokat igényesen rendezni, tudatosítani szeretné.

Benedek Marcell írásával a *Gondolat* című új könyvsorozat igen szerencsésen mutatkozott be.

— k —

Vargha Balázs**CSOKONAI EMLÉKEK**

Akadémia. 666 old. Ara: 130,— Ft.

A nagyterjedelmű könyv *A Magyar Irodalomtörténet Forrásai* első kötete. Ebben a sorozatban magyar írókra és irodalmi mozgalmakra vonatkozó forrásértékű szövegeket, kortársi vallomásokat, leveleket, hírlapi közléseket és egyéb dokumentumokat tesz közzé az Akadémia. A *Csokonai emlékeket* hamarosan követni fogja Gyulai Pál, ill. Erdélyi János levelezése, a reformkor irodalmi diáktársaságainak dokumentumanyaga és Gyul-

lai Pál kiadatlan kritikáinak gyűjteménye.

A roppant tudományos fontosságú sorozat első kötete pompás bemutatkozás. Vargha Balázs minden dicséretre méltó alaposággal kutatta fel Csokonai életének, munkásságának korabeli dokumentumait, és jól áttekinthető csoportosításban, szakszerűen gondozva bocsátja a kutatók rendelkezésére. A költő apjának fennmaradt iratait, Csokonai pályafutásának, a híres kollégiumi pernek emlékei követik, majd a költőhöz írt levelek és üdvözlő versek több mint száz darabja következik, ezután pedig időrendben a Csokonaival foglalkozó kortársi irodalom (emlékezések, vitairatok, emlékkeresek) 1833-ig. Külön fejezetek tartalmazzák a költő édesanyjának fiára vonatkozó levelezését, továbbá Ferenczy István Csokonai-szobrával és a költő sír-emlékével kapcsolatos iratokat. Érdekes részlete a könyvnek a Csokonai alakja köré fonódó szájhagyományt, a hitelességre igényt nem tartó anekdotákat és legendákat magában foglaló gyűjtemény. Függelékül Kazinczy levelezésének Csokonait érintő részleteit kapjuk.

A hatalmas forrásanyag tekintélyes része eddig kiadatlan, kéziratok dokumentum. Így pl. most először jelennek meg Csokonai csurgói tanítványának, Gaál Lászlónak becses följegyzései, melyekből eddig csak néhány részletet olvashattunk Vargha Balázs egyik korábbi kiadványában. Ugyancsak ő adta ki néhány éve Dobby Márton 1817-ben megjelent életrajzi munkáját, s talán ezért mellőzte ennek közlését is, holott az ilyen köteteknek éppen az a rendeltetésük, hogy egy helyen gyűjtsenek össze minden szétszórt forrásanyagot.

A szerkesztő jegyzetei bőséges felvilágosítással szolgálnak a szövegekben előforduló személyekre, célzásokra vonatkozóan. Ez az alapos munka és magának az emlékanyagnak föl kutatása és rendszerezése, megkönnyíti mind a Csokonai-művek kritikai kiadásának, mind a már régóta esedékes Csokonai-monográfiának elkészülését.

— y —

Csathó Kálmán

A RÉGI NEMZETI SZÍNHÁZ

Magvető. 336 old. Ara: 35.— Ft.

Ilyeneknek láttam őket című — első kiadásában 1956-ban napvilágot látott — emlékezés- és portrégyűjteménye után Csathó Kálmán most megjelentette a régi Nemzeti Színház művészeiről valló írásainak második kötetét. A neves színmű- és regényíró a század első évtizedé-

ben került — rendezőként — a Nemzeti Színházhoz, s élete, pályája összeforrott Tóth Imre, Ambrus Zoltán és Hevesi Sándor igazgatóságának korszakával. Portréiból kikerekedik a „hálátlan, mert elvesző művészet” több vonzó és érdekes egyéniségének színészi és emberi arcán túl egy színházi korszak is, eredményeivel és problémáival együtt.

Ahogy az első kötet arcképeinél nem érthetünk egyet — például — Ivánfi Jenő színészetének vagy Ambrus Zoltán színingagatásának szimplifikált elvételével, úgy *A régi Nemzeti Színház* című kötetben is találunk nem egy túlzást, nem utolsósorban a Rózsahegy Kálmán — különben értékes, sőt jelentős — színészetének mértéken felüli dicsőítését. Nem örülünk a kivételes művészetű Bajor Gizi magánéletéről szóló tájékoztatásnak sem. De a második kötetben is van több olyan remek írás, amelyben Csathó Kálmán személyes emlékei és szubjektív ítéletei egybeesnek mindazzal, ami méltó a megörökítésre, ami sokat és fontosat mond a mai színházi embernek, a mai nézőnek.

Különösen kiemelkedik — véleményünk szerint — Beregi Oszkár színészi és emberi arcképe. Csathó általában halotokról ír, de Rózsahegy és Beregi — e két nagy, pályája csúcát már elérte, s a régi Nemzeti Színház több korszakához is szervesen odatartozó művész — esetében kivételt tett. A Beregi-portré reális irodalmi rajzolat egy nagy színészről, aki a századvégi Nemzeti stílusának legnemesebb értékeit modern színekkel, új igények, új élcérvések átélésével gazdagította.

Finom arcképet készített Móricz Zsigmondról, egykori debreceni osztálytársa, a *Sári bíró* első rendezője és dramaturgja. (A másik „szerző”-portré, a Szomor Dezsőé már kevésbé érdekes, bizonyos kényszeredett tisztelet érződik rajta.) Egészen kiváló, az iróniát és lírát sajátosan ötvöző magyar irodalmi portrék rokona, amit Csathó ifjú Hegedüs Sándorról, erről a különnc „író”-ról rajzolt. Csathó Kálmán finom, fordulatos, közvetlenséget és nemes emelkedettséget ökonomikusan váltó stílusa ebben az írásban különösen árnyalt.

Csathó Kálmán portrégyűjteménye problémáival együtt is gyönyörködtető és tanulságos. Am az ilyen érdekes és színvonalas emlékezések és vallomások sem pótolhatják a magyar színház közelmúltját tudományos igénnyel és alaposággal értékelő műveket.

Antal Gábor

Randé Jenő

SZPUTNYIK
NEW YORK FELETT

Móra. 199 old. Ara: 14,— Ft.

Randé Jenő, a jótollú, élesszemű újságíró többször járt a nyugati féltéke leg-gazdagabb országában, az Egyesült Álla-mokban. Új könyvében egy olyan kér-désre igyekszik felelni, amely világvi-szonylatban ma egyik legfontosabb és legégetőbb: az ottani ifjúság helyzete, problémája, gondja, jövője.

Emberekkel beszélt, véleményeket hallgatott meg, statisztikákat tanulmányozott, iskolákba látogatott el, sport-rendezvények zajában, izgalmában figyelte a fiatalokat. Sokrétű tapasztalatai elevenednek meg könyvében.

Randé rámutat arra, hogy Amerika igen gazdag ország, de ugyanakkor a vég-letek hazája is, hiszen a dollármilliók szomszédságában ott tanyázik a nyomor, a bűn, a nincstelenség és a reménytelen-ség.

A fiatalok bűnözése Amerikában nagyarányú. Hónapról hónapra nő New Yorkban a fiatalok által elkövetett gyilkosságok, rablások, útonállások, gépkocsilopások száma. Mi vezette az ame-rikai fiatalokat erre az útra — erre is kielégítő, hiteles választ kapunk a könyvben.

Az amerikai fiatalság megzabolázása az ottani belügyi, igazságügyi és társadal-mi szerveknek egyik legnagyobb és legnehezebb problémája. A segítség mód-járól is ír és azt az oktatási reformban jelöli meg. Mert Amerikában egészen más módszerekkel tanítják a fogékony fiatalságot, mint nálunk, a többi szocia-lista országban, vagy Európában. A „szabadság”, amit az amerikai fiatalok élveznek, előbb az ízléstelen diák- és fiatalkori csínyekig vezet, majd a követ-kező lépés a verekedés és ezt követi a zsarolás vagy a gyilkolás.

A könyv, a film, a televízió Ameriká-ban az erőszakot helyezi a humánus, a munka, a szorgalom, a kitartás fölé. Így aztán világossá válik, mi az okozója a világ legnagyobb városában a sok rend-őri beavatkozásnak.

Rövid összehasonlítást is olvashatunk a könyvében a szovjet és az amerikai if-júság múltjáról, jelenéről, s ugyanakkor képet fest a valószínű jövőről is.

Randé könyve nem regény, nem is tör-ténetek összefoglalása, hanem társadal-mi keresztmetszet egy olyan rétegről, amelyről saját hazájában is tudják, hogy rossz úton jár, de a kivezető út keresé-sében még nem találták meg a megfelelő irányt.

Randé Jenő könyve nemcsak érdekes és izgalmas olvasmány, hanem nagyon tanulságos mű is.

Fahidy József

Sós Endre—Vámos Magda

THOMAS ÉS

Gondolat. 245 old. Ara: 22,50 Ft.

HEINRICH MANN

A Mann testvérpár egyedülálló jelen-ség a világirodalomban. Akadt ugyan testvérpár (nagyon kevés), amelynek mindkét tagja hasonló értékű író volt (például a regényíró Goncourtok, vagy a meseíró Grimmek); de az, hogy egyidő-ben, egymástól függetlenül alkotó, majd-nem egyenrangú írópár dolgozzék, az egyes egyedül a lübecki Mann-család bőségszarujának sajátsága. (A többi test-vér is tehetséges volt.)

Ennek a két Mann fiúnak: Heinrich-nek és Thomasnak írói pályafutását és egymáshoz való viszonyát tárgyalja a két szerző munkája. Nagy anyagismeret-tel láttak neki feladatuknak. Számtalan könyv és cikk foglalkozott a Mann-fivé-rekkel. Sós Endre és Vámos Magda jól ismeri ezt az irodalmat. Nehéz megállá-pítanunk, hogy könyvükben mi az, amit forrásműveikből átvettek és mi a saját véleményük; de nem is túlságosan fon-tos. A magyar olvasó most találkozik először így ezzel a témával és mintegy kompendiumát, jó összefogását kapja a terebélyes Mann-irodalomnak.

A két, különböző emberi és írói vér-mérsékletű Mann élete egymással párhuzamosan indult, majd elváltak egymástól és a közöttük tátongó szakadék anynyira elmélyült, hogy különböző írásaik-ban — nem névvel, de félreérthetetlen célzással — súlyos vádakkal illették egy-mást. Öregségükre azonban megbékéltek.

A Sós—Vámos-tanulmány érdekessége, hogy e két férfi különös életregényét írásaikból vezeti le, közben bemutatja mindkettőjük családi, társadalmi hátte-rét, műveik keletkezésének, visszhangjá-nak történetét. Kettőjük közül az időseb-bik: Heinrich, mindig haladó gondolko-dású volt. Thomas később találta meg a maga méltó helyét a haladás szolgálatá-ban, azonban teljes lélekkel kiálltott mellé.

A könyv egyenlő mértékkel igyekszik foglalkozni Heinrich és Thomas munká-ságával, de mintha Thomas valamivel jobban érdekelné a szerzőket. Ez a mun-ka igen hasznos mindazok számára, akik Thomas és Heinrich Mannt jól megakar-ják ismerni.

s z. d.

Simone de Beauvoir

AMERIKAI UTINAPLÓ

Európa. 440 old. Ára: 33,80 Ft.

Mindenki előítéletekkel terhesen utazik. A városról, az országról, melyet látni fogunk, olvasmány-élményeket, filmek emlékeit, festmények nyújtotta képet, esetleg már kész véleményt viszünk úti poggyásunkban. A megfigyelő rugalmasságát, őszinteségét, értelmének fiatalosságát az bizonyítja, ha a mégis csak váratlan látványt összhangba tudja hozni régebbi élményeivel, s módosítja, vagy gazdagítja az indulás pillanatában kialakult elképzelést.

Simone de Beauvoir igazán jó utazó. Ez a kitűnő regényíró, — aki az ellenállás entellektüel-hőseiről írt könyvével hódította meg a közönséget, s ki mint Sartre felesége, mint az egzisztencializmus bal-szárnyának egyik vezető gondolkodója és publicistája a nyugati fiatalságra nagy hatást gyakorol, — öntudatlanul és tudatosan is felkészült az amerikai útra, de aztán hagyta, hogy a valóság hasson rá s a benne kialakult Amerika-képre, frissen, egészszerűen reagált minden új élményre.

Főként az életforma érdekli; Greenwich Village-ban, New-York művésznegyedében, a harlemi négerek közt, az irdatlan, félelmes vágóhídon, s a börtönben egyaránt az amerikai ember életének lényegét s jellegét akarja megérteni. Így alakul ki az összkép, a mozaik-kockákból kibontakozó, ellentmondásaiban is egységes írói vélemény, amely azonban végleges ítélekézzel nem kísérletezik.

Utólagosan, de naplószerűen jegyzi fel benyomásait az író. Fokozatosan ismerkedünk meg azzal a természetes ténnyel, hogy az amerikai értelmiség épp úgy másra, jobbra vágyik, mint a francia, s hogy nehezen találja meg a pozitív művészi és emberi hitvallás útját; egymással vitázó álláspontok tüzeiben érezzük meg, mi lehet az igazság a négerkérdésben: talán ez a két probléma igazítja leginkább Simone de Beauvoirt. Nem kápráztatják el a lenyűgöző, óriási méretek: „a lehetőségek és a kockázatok óriási mértéke, amelyekkel az ország s rajta keresztül az egész világ játszik” — ahogyan írja. Meglátja New York beton-eleganciája mögött a társadalmi ellentéteket, az értelmiség Európa-kultuszának mély gyökereit. S innen a végkövetkeztetés: „Szeretem Amerikát, nem szeretem Amerikát: ezeknek a szavaknak semmi értelmük. Csatátér ez, ahol lehetetlen közömbösnek maradni a csata ki-menetele iránt, melyet önmagával vív, s melynek tétje minden mértéket túlhalad.”

R. P.

Forgács László

ÜNNEP UTÁN

Gondolat. 261 old. Ára: 22,— Ft.

Az értekezés, mellyel a szerző „a filozófiai tudományok kandidátusa” fokozatot nyerte el, *Petőfi Apostolának* mondanivalóját vizsgálja.

Alcíme többet ígér: a márciusi fiatalok világnézetének tárgyalását; a könyvecske azonban keveset vált be ebből az ígéretből, mert Petőfi és Vasvári filozófiai gondolatain kívül csak Sűkeivel foglalkozik részletesebben (rőla újat is mond), Irinyit csupán itt-ott érinti, az ifjú forradalmár-nemzedék olyan ideológusait pedig, mint Nyáry Albert, Birányi Akos, Herczegh Viktor, Kornis Károly stb., teljesen kirekeszti tárgyalásából.

Petőfi Apostola, mint ismeretes, a márciusi ifjak politikai vereségének, közelebbről a költő személyes választási bukásának hangulatában jött létre. Magyarázatot a radikalizmus e kudarcára az újabb történetírók munkáiban is csak meglehetősen gyérszavút és általánosot találunk (a márciusiak agrárpolitikájának szűkkeblűsége); hogy miért mondtak le eleve az ifjak a választásokban való nagyobb arányú részvételtől, miért volt sajtójuk e döntő napokban oly összehangolatlan és ügyetlen, mennyivel csökkentette ez reális esélyeiket, milyen körülmények között (és részben: milyen elvi engedmények árán jutott be mégis három képviselőjük (Irinyi, Irányi és Lukács Sándor) az országgyűlésbe, milyen programmal győztek Petőfi és a többi radikális jelölt választási ellenfelei: mindezeket a kérdéseket jóformán föl sem vetette a szakirodalom, melyben hiába keresünk csak egy tanulmányt is a 48-as választások történetéről. Nem vállalkozott e kérdések tisztázására Forgács László sem, s ezért filozófiai fejtegetései nem tapadnak eléggé a történeti valósághoz.

Nagyobb baj az, hogy a megbízható filológiai támaszt is nélkülözik. A szerző a 128. lapon Horváth János könyvének *Az apostolra* vonatkozó fejezetéből a következő szavakat idézi: „A hatalom férfias támadásához hozzátartozik a mártírság tudatos vállalása.” Forgács ezt úgy érti, mintha Horváth János azt mondaná, hogy az elnyomó hatalom „férfiasan” megtorolta Petőfi hőségének lázadását — holott az idézett szavak eredeti összefüggéséből *teljesen világos*, hogy Horváth János szövegében a „férfias” jelző csak Szilveszter tetteire vonatkozhatik. E durva félreértés áldozataként Forgács László olyan véleményt tulajdonít Horváth Jánosnak, melyhez annak

semmi köze, s e nemlétező véleménnyel aztán vagy húsz lapon át hadakozik, szorgalmasan cáfolva, bírálva, elutasítva, leleplezve és megsemmisítve azt, amit sem Horváth János, sem senki más nem mondott.

Forgács László dolgozatának vannak érdekes gondolatai, legnagyobb haszna pedig az, hogy felhívja a figyelmet a márciusi ifjúság történetének kidolgozatlan fejezeteire, melyeknek megírása immár halaszthatatlan.

—L—

Horler Miklós

S Z E N T E N D R E

Műszaki Könyvkiadó. 200 old. Ara: 40,50 Ft.

A Városképek—Műemlékek sorozat legújabb kötetében Horler Miklós — Sallay Marianne és Kuthy Sándor közreműködésével — Szentendre városképét adja. Szentendre nagyságát és ipari jelentőségét tekintve szerény helyet foglal el a magyar városok között, de a tízezer lakosú városka történetével, változatos, régi utcaképeivel, jelentős műemlékeivel mégis joggal kelti fel érdeklődésünket.

A könyv a város kialakulásának történelmi állomásait, a táj és település szoros kapcsolatát, a városzerkezetet, a városképeket, a műemlékeket ismerteti a Városképek—Műemlékek sorozatnak kialakult szempontjai szerint. A város kialakulását tárgyaló fejezetet a XVII. század végéig Sallay Marianne, a XVII. századtól kezdve pedig Kuthy Sándor írták. A városképi elemzés és a műemléki fejezet Horler Miklós munkája.

A város történeti kialakulása során megismerjük Szentendrét először az ó-és középkorban. Már a római birodalom idején is volt itt település Ulcisia Castra néven. Buda fölszabadítása után, 1690 október 9-én, a közben szintén fölszabadult Belgrád török kézre került és a török visszatérésétől megrettent szerbek, mintegy 37 000 család Magyarországra menekült és egyebek között Szentendrén telepedett le, A karlovitzi béke után egy részük visszavándorolt, de az ittmaradtak több európai országgal élénk borkereskedést folytattak, mindvégig kitarva Rákóczival szemben is, a Habsburg uralkodók mellett. Ilyképpen a város politikai helyzete és gazdasági élete előnyösen alakult. Pest és Buda hatalmas iramú fejlődése után azonban a XIX. században évtizedek teltek el, amíg Szentendre új szerepébe be tudott illeszkedni, sőt Budapesthez való közelségét előnyévé tudta változtatni.

Szentendre városképét, építészetét és művészetét a XVIII. századi barokk, rokokó és copf ízlés formálta, mely az igé-

nyes polgárság áldozatkészségéből, a helyi kultúra hatásából és Buda közelségéből táplálkozva egyéni ízü, s helyenként magas színvonalú műalkotásokat hozott létre. Művészeti vonatkozásban Szentendre hírnevét művésztelepe is öregbíti. 1929 óta van művésztelepe, melyben számos jelentős művésznk dolgozott és dolgozik.

A könyvet gazdag jegyzetek, irodalom és 161 kép egészíti ki.

— o —

Gerszi Teréz

A M A G Y A R K Ö R A J Z O L Á S T Ö R T É N E T E A X I X . S Z Á Z A D - B A N

Akadémiai Kiadó. 316 old. Ara: 110,— Ft.

Az Akadémiai Kiadó gondozásában megjelent nagyszabású mű hézagpótló a magyar művészet történetében. A több éven át tartó nagyarányú muzeális és levéltári kutatómunka eredményeképpen minden részletében kirajzolódik a múlt századbeli magyar grafika egyik legjelentősebb ágának arculata. Bár a kötet tekintélyes külsejével, és hatalmas katalógusával első pillantásra csak a szakközöntséget látszik érdekelní, az olvasás során — ezen értékein túlmenően — lebilincselő kortörténeti olvasmánynak is bizonyul, amely közvetlen fényt derít a korabeli kulturális élet jellemző eseményeire.

A lithográfia Magyarországon és Európaszerte is a legszorosabban összefonódott a mindennapok követelményeivel. A technika létrejöttét a gyors és könnyű reprodukálás, a mindennapi eseményekre reagálás, a politikai élet kiszélesedése sürgette. Mint a szerző előszavában írja: „Szimbólikus jelentőségű, hogy a lithográfiát a francia forradalom éveiben találták fel, kibontakozása, virágzása ugyanis szorosan összekapcsolódik a polgári társadalmak kialakulásával és fejlődésével... A nagy néptömegeket közvetlenül érintő és érdeklő változások a politikai és a hadiesemények következtében az előző évszázadokhoz képest hatalmasan megnövekedett a grafikusművészetek tömegbázisa. A társadalom szélesebb rétegeinek szükségletévé vált, hogy írásban és képben is tudomást szerezzen a történekről.”

A nemzeti fellendüléssel, a polgárság kulturális igényeivel a magyar lithográfia története is szorosan összekapcsolódik. A szerző a korszakot az 1810-es és az 1870-es évekkel határolja. A kezdő dátum az első magyar lithográfiai nyomdák felállítását jelzi, a befejező azt a hanyatlást, amelybe a lithográfiát az egyéb sokszorosító eljárások előtérbe kerülése

döntötte. A technika újabb fellendülése már más korszakba esik, termékei a XX. század művészetéhez sorolhatók.

A XIX. századi könyvművek témaköre: az érdeklődésnek és a szükségletnek megfelelően elsődlegesen az arckép — ezen belül történeti személyiségek, írók, színészek nagy számban reprodukált képmásai —, továbbá életképek, tájképek, a nemzeti múlt színterei, történelmi jelenetek és sokkal kisebb számban politikai karikatúrák. Bár a kor egyik legjelesebb festője, Barabás Miklós is szívesen rajzolt kőre, s az ő munkássága messze ki is emelkedik az átlagos színvonalból, a lithográfia mégsem érte el a többi művészeti ág, elsősorban a festészet hívóját, noha — idézzük a szerzőt — „híven tükrözi a magyar művészet újjászületéséért folytatott küzdelmet.” A lithográfia tette lehetővé, hogy legszélesebb néprétegek közelférkőzzenek a művészethez, s maguk is vásároljanak műalkotásokat.

A Gerszi Teréz által nyújtott kitűnő történeti korrajzhoz részletes katalógus járul, amely valamennyi magyarországi körrajzolónak és azok műveinek adatait tartalmazza. A kötetet 131 kép illusztrálja.

Körner Éva

Szj Rezső

VÁRPALOTA

Fejezetek a város történetéből

Gondolat, 643 old. Ara: 57,— Ft.

Sokan bizonyára fanyalogva vesznek a kezükbe egy ilyen jellegű könyvet, de annak, aki — bepillantást hamarosan megváltozik a véleménye. Nem fogja többé a helytörténeti munkákat fölöslegesnek, és a műfajt unalmasnak ítélni.

Szj Rezső monográfiáját elsősorban sokoldalúsága teszi vonzóvá. Szinte lehetetlen, mi minden érdeklő, mi mindenre terjedt ki figyelme. Még felsorolni is csak hiányosan lehet: földrajz, állat- és növénytan, politikai és gazdaságtörténet, műtörténet, etnográfia, lélektan, munkásmozgalom stb., stb. Ezer és ezer jól dokumentált adatot hord össze, s bár a figyelme minden apróságra kiterjed, mégsem vész el a részletekben, tényeit jól csoportosítja és helyesen értékeli — s ami szintén nem mellékes — érdekesen adja elő, úgyhogy végülis összefüggő, egységes menetű és jól körvonalazott kép kerekedik belőlük.

Nem csupán egy kis városka múltját és jelenét ismerjük meg, hanem szinte az egész országot, s nemcsak múltunkat és jelenünket, de jövőnket is megpillantathatjuk benne — nem jóslatokba, hanem

a történelem okos szemléletébe foglaltan. Nagyobb földrajzi egységet lehetetlen lett volna egyetlen munkában, ilyen sokoldalúan feltárni és ennyire emberi közelségbe hozni.

Másik fő vonzereje: hiteles történelmet ír, a lényeges momentumokat emeli ki, a döntő fordulópontokat állítja az előtérbe, nem szemlél békátávtalból, s mégis — a szokásos értelemben vett történelmi személyeken kívül — gyakorta néven nevezve, velük mintegy személyes ismeretségbe hozva az olvasót, egyszerű, hétköznapi embereket állít a középpontba és rajtuk keresztül mutatja meg a tömegek történelemformáló szerepét.

Kivált az utolsó 75—80 év anyaga gazdag és tanulságos, mikor Várpalota történelme a szénbánya: technikai és gazdasági történetével és a bányásztság küzdelmeivel azonosult. A legszínesebb és életteljesebb az utolsó tizenöt év ábrázolása.

Zolnay Vilmos

G. Aggházy Mária

MAGYARORSZÁGI BAROKK MŰVÉSZET

Gondolat — Képzőművészeti Alap. 56 old.

Ara: 7,50 Ft.

Művészetünket a renaissance korban közvetlenül olasz hatások irányították. A barokk idején a politikai és vallási változásokkal karöltve az olasz ösztönzéseket csaknem mindig osztrák közvetítéssel kapjuk és a cseh, morva, meg a különböző német területekről is érkeznek hozzánk stílusáramlatok. G. Aggházy Mária a magyarországi barokkról írt kis könyvében a barokk építészetet, szobrászatot, festészetet és iparművészetet ismerteti. Különösen a szobrászat az, melyet saját alapvető kutatásai alapján ismer. Az eddig egészében feldolgozatlan magyar barokk — melynek festészeti részét Garas Klára: Magyarország festészete a XVIII. században címmel dolgozta fel —, szobrászatát illetően Aggházy Mária: Barokk szobrászat Magyarországon című művében kaptunk alapos, megbízható vezetőt.

Első nagy művészettörténészeink — Rómer Flóris, Ipolyi Arnold, Henszmann Imre — száz év előtt főleg a középkor emlékei iránt érdeklődtek, bár nem hagyták figyelmen kívül es tárgyi-lagosan értékelték a barokk kor művészetét is. Mégis az egyes korszakok értékelésénél a középkort emelték ki a barokkal szemben. A XX. század elejére a helyzet megváltozott. Nagy szerepe volt ebben Gerevich Tibornak, aki a barokk emlékek kutatásának fontosságát hangsúlyozta. A barokk kutatás részletkérdé-

seinek kimerítő vizsgálatát az emlékanagy számbavételével Aggházy Mária végezte el nagyobb munkájában, szakemberek részére. E kis műve részben annak eredményeit summázza.

A barokk építéset és szobrászat egyaránt a késő renaissance-ból bontakozik ki és a XVIII. században virágzik legteljesebben. Szobrászatunk legjelentősebb alakja Georg Raphael Donner, az építészet fiatalabb vezéregyéniségével, Fellner Jakabbal szemben, aki meggyökerezedett a hazai talajban, — „tatai építész” lett —, Donner Pozsonyban is „austriacus”-nak jelölte magát, élete utolsó éveit ismét Bécsben töltötte. A két életsors jelzi egyben a két művészegetyéniség közötti helyzeti különbséget: Donner egyetemes mértékkel mérve is az élen áll, Fellner a külföld legnagyobbjai mellett csak a szerényebb, de nem méltatlan magyar színvonal legjavát képviseli.

XVII. századi festészetünk a kor olasz, spanyol és németalföldi nagy mestereinek árnyékában csak a legszerényebb helyre húzódhat. A XVIII. században megváltozott a helyzet. Az osztrák festészet átlagos színvonala is jóval magasabbra emelkedett az előző századénál és vezetők egyéniségei a szobrászokhoz hasonlóan csaknem mind dolgoztak nálunk. Köztük a legnagyobb Anton Maulbertsch. Amint a képzőművészetek barokk kori hazai alkotásai nagyarányú művészeti tevékenység tanúbizonyságai, egyben pedig szerves előkészítői a XIX. század nemzetivé váló törekvéseinek, úgy az iparművészet legkülönbözőbb ágai is jelentősen gazdagodtak s bennük a XIX. századi népművészet dús talajra talált.

A könyvet irodalom egészíti ki és 31 kép díszíti.

— o —

KÉKEDI NÉPDALOK

Sztarecky Zoltán gyűjtése

Borsod-Abaúj-Zemplén megyei tanács, 180 old.
Ara: 21,— Ft.

Kékéd az északi határszél egyik szögletében van, körülbelül félúton Gönc és Kassa között, sűrű történelmi levegőjű vidéken, melyet híres prédikátorok, kuroc vitézkedések emléke ül meg; a község lakói szerint határük gyógyforrását Mátyás király látogatta; várkastélyukat 1431-ben már oklevél említi; az Árpádok óta lakott hely jelenleg hatszáz lelket számláló kis falu.

A népszokásokat itt is erősen felejtik, ritkán, inkább csak lakodalmakban csendül meg a népdal, de az öregek még tudnak nótát Vidróckiról, s arra is emlékeznek, hogy melyik gönci csárdában mu-

latott. A nyolcvanéves Faller János még eldalol tizenhét strófát Fehér László balladájából, a lakodalmi csigatésztát még a hagyományos dal hangjainál készítik, s a három fényes csillag Kémeden is három szeretőt jelent a leánynak.

Akad még dolga a gyűjtőnek ebben a faluban, az olyan kiadványokra pedig, amelyek egy-egy kisebb táj vagy egyetlen község dallamkincsét közlik, a teljes magyar népzene-tár megjelenése közben és után is szükség van, szükség lesz. Sztareczky Zoltán munkája szerényebb, mint Vargyas Lajos vagy Lajtha László népzenei falumonográfiái, de a maga népszerűsítő formájában is hasznos a tudomány számára, s a dalkedvelők sok jó énekelnivalót ismerhetnek meg belőle.

A gyűjtemény száztíz darabja közt ve-
gyesen találunk szélteben elterjedteket és ritkább helyi sajtásokokat, új típusú dallamokat és megőrzött régiségeket. Tanulságos megfigyelni, hogy a különösen szép régi szövegek egynémelyike, kicsit módosulva és modernizálódva, új dallam szárnyán, még ma is él, mint pl. ez az érdekes variáns:

Ezért a legényért mit nem cselekedtem,
Hernád fenekéről apró gyöngyöt szed-
tem.

Hernád fenekéről apró gyöngyöt szed-
tem,

A babám fejére gyöngykoszorút tettem.

A közismert dalszöveg balladás hangulata, mesei motívumai egyszerűbb és racionálisabb kiadásban mutatkoznak itt, és éppen ez biztosít különös bájta az új változatnak.

Sztareczky Zoltán könyvét, melynek zenei részét Kodály ellenőrizte, igen csinosan, fényképekkel és kékedű népművészeti ékítményekkel díszítve készítette el a Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat. Jó volna, ha mennél több ilyen hasznos és szép vidéki munkát üdvözölhetnénk.

— k —

BESZÉLŐ KÖVEK címmel érdekes könyv jelent meg a KISZ Budapesti Bizottsága és a Fővárosi Tanács kiadásában. A kötet az utikalauzok modorában ismerteti meg Budapest munkásmozgalmi emlékeivel: elkísérel az olvasót azokhoz a fővárosi házakhoz, utcákhoz, terekhez, amelyek a munkásosztály küzdelmeinek valamely eseményéről nevezetesek. A tanulságos történelmi séta a Várban kezdődik, és Csepelen ér véget, miután sorban felidézte Táncsics Mihály és Mező Imre, Frankel Leó és Szabó Ervin, Czabán Samu és Zalka Máté, Kun Béla és József Attila, a Galléi Kör és a Tompa utcai csata, a Történelmi Emlékbizottság által szervezett függetlenségi tüntetés, s a régi harcos május elsejék emlékezetét. A könnyed, beszélgető hangnemben megírt könyvet számos fénykép díszíti, s rövidesen második kötete is sajtó alá kerül.

Műszaki irodalom

A népszerű szakíró, Magyarai Béla új könyvvel lepte meg a rádiótechnikusok és amatőrök népes taborát. Munkájának címe: *Rádióamatőrök zsebkönyve*. (Műszaki Könyvkiadó, 1960. 800 oldal, 350 ábra, kötve 59,— Ft.). A szerző a kiadvány anyagának összeállításakor gondosan vigyázott arra, hogy ne legyen átfedés az 1954-ben és 1955. évben megjelent és két kiadást megért Rádiótechnikusok zsebkönyvével. A munka a képzetesebb amatőrök és technikusok részére készült. Összefoglalja a híradástechnika fejlődésének legújabb eredményeit, egyben közli azokat a táblázatokat, számítási képleteket, amelyek nélkülözhetetlenek a rádióamatőr és technikus gyakorlatában. Külön figyelemreméltó a könyv „Elektronika” című fejezete, amely az egyre népesebb táborát számláló elektronika-amatőröknek ad a tudnivalókról kellő tájékoztatást. A könyv fontosabb fejezetei: 1. Táblázatok, 2. Nomogramok, 3. Elektrotechnika, 4. Rádiótechnika, 5. Alkatrészek, 6. Antennák, 7. Tápáramforrások, 8. Elektroakusztika, 9. Elektronika, 10. Méréstechnika. — A szerző az előszóban közli az olvasókkal, hogy a zsebkönyv nem tér ki minden kérdés részletes ismertetésére, egyben kilátásba helyezi a második kötet megjelenését, amely a hiányzó részleteket tartalmazza majd. A kiadvány iránt az érdeklődés máris igen élénk.

*

A modern fizika világát ismerteti meg az olvasóval szemléletesen, színesen, közérthető stílusban Rácz István *Méret és nagyságrend* című könyve. (Műszaki Könyvkiadó, 1960. 220 oldal, 105 ábra, kötve 20,40 Ft.). A témát nem az eddig megszabott módszerrel közelíti meg, hanem az embert körülvevő, látható és látásunkkal közvetlenül nem észlelhető élettelen természetet méret, tehát nagyságrend szerinti csoportosításban tárgyalja. A lebilincselő szakmunka nemcsak a kevésbé képzett olvasóhoz szól, hanem a szakember szemléletét is új elemekkel egészíti ki és összefoglaló áttekintést ad a legnagyobbtól a legkisebb nagyságrendig. A fontosabb fejezetek: A nagyságrendi tartományok, A nagyságrendek megismerésének történeti áttekintése, A csillagászati nagyságrend, Az atomok nagyságrendje, a kolloidok világa.

*

Az Ipari Szakkönyvtár sorozat legújabb kötete Róth Gyula *A felvonó* című mun-

kája. (Műszaki Könyvkiadó, 1960. 576 oldal, 284 ábra, füzve 31,20 Ft.). A hézagpótló munka a felvonók történelmi ismeretése után részletesen megismerteti az olvasót a korszerű — villamos üzemű — személy-, személykiséretű teherfelvonókkal és teherfelvonókkal, valamint a körforgó- és különleges felvonókkal. A könyv második részében a felvonók helyszíni szerelésével és műszaki átvételével foglalkozik, majd az üzemét tárgyalja. A „Felvonók ellenőrző számítása” című utolsó fejezet a gyakorlatból példákat és megoldásokat közöl és ezzel még inkább hozzásegíti a szakembert a felvonók szakszerű kezeléséhez és biztonságos üzemeltetéséhez.

Az építő- és építőanyagiparban dolgozók kaptak igen érdekes és a gyakorlati életben jól felhasználható könyvet Endrényi Sándor—Márkus Antal—Dr. Toókos György *Szállítás az építőiparban* című kiadvány második, átdolgozott és bővített kiadásának megjelenésével. (Műszaki Könyvkiadó, 1960. 428 oldal, 40 ábra, kötve 39,80 Ft.). Rendkívül bonyolult és szerteágazó feladat az építőiparban az anyagmozgatás, az anyagszállítás. A könyv célja, hogy segítséget nyújtson az szállítási munkakörben dolgozóknak, a kalkulátoroknak, a pénzügyi szakembereknek a szállítások gazdaságos és célszerű lebonyolításához, a szállítással kapcsolatos költségek megállapításához, elszámolásához és ellenőrzéséhez. Közlekedési áganként csoportosítva (vasúti, hajó, közúti, repülőgépi fuvarozás) rendszerbe foglalják a szerzők a szállítások megszervezéséhez szükséges tényezőket. Az egyre nagyobb méreteket öltő építkezések mellett ez a könyv szinte nélkülözhetetlen és a benne foglaltak helyes alkalmazása elsődrendű népgazdasági érdek.

A rádióamatőrök és rádiótechnikusok részére készült a német Alfréd Nowak és Ferdinand Schilling UHR—FM vételtechnika című kiadvány. (Műszaki Könyvkiadó, 1960. 236 oldal, 129 ábra, kötve 27,10 Ft.) A könyv részletesen ismerteti az ultrarövidhullámú frekvenciamodulációs vételtechnikát, a frekvenciamodulált adások vételére épített vevőkészülékeket. A rádiótechnikának ezt a ma időszerű területét áttekinthetően, a legújabb eredmények feldolgozásával ismerteti. Felsőbb matematikai ismeretek hiányában is igen jól érthető és használható ez a gyakorlati munka, amely német nyelven második kiadásban a közelmúltban jelent meg.

(T. O.)

ÚJ SZAKMAI KIADVÁNYOK

MÓRA LÁSZLÓ: SEGÉDKÖNYV AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRAK HÁLÓZATI MUNKÁJÁHOZ Bp. Tankönyvkiadó, (1960). 128 p. (*Budapest Műszaki Egyetem Központi Könyvtára módszertani kiadványai.* 3. sz.)

A magyar könyvtárügynek a hálózati szervezési forma törvényes szabályozása (1956.) óta életkérdésévé vált a hálózati szervezeti keret minél valóságosabb, életszerűbb tartalommal való megtöltése, a jó szervezet adta lehetőségek felhasználása könyvtáraink minél színvonalasabb működésének kialakításához.

Ezt a célt kívánja szolgálni a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában összeállított segédkönyv is: rögzíteni akarja az eddig elért eredményeket és a jogi szabályozás, az idevonatkozó rendeletek és utasítások bázisán kialakított működési szabályzat és ügyrend közlésével megszilárdítani és továbbépíteni a Műszaki Egyetemi Könyvtár sok tekintetben példamutató hálózati tevékenységét. Megtudjuk a segédkönyvből a magyar egyetemi könyvtárhálózatok kialakulásának és fejlődésének legfontosabb adatait, a központosítás különböző mértékét a 8 egyetemi illetve főiskolai jellegű hálózatban, majd részletesebben megismertet bennünket a műszaki felsőoktatási hálózat helyzetével.

Az itt elért legkiemelkedőbb eredmények a devizás szerzemények összehangolása és a budapesti két egyetem szinte teljes tanszéki állományának (106 könyvtár) feldolgozása terén jelentkeznek. Az újabb alapítású egyetemi könyvtárak teljes centralizáltságuknál fogva természetesen központosítottan szerzeményeznek és dolgoznak fel minden, az egyetemen levő művet; azonban a régi és nagy egyetemi könyvtárak sorában egyedül áll a Műszaki Egyetem Könyvtára központi katalógusával, amely a teljes egyetemi könyvtárállomány mintegy 80 százalékát már tartalmazza, s fokozatosan a vidéki egyetemek anyagát is nyilván fogja tartani. Majd ismerteti a szerző a hálózati módszertani csoport munkáját és feladatait illető elképzeléseit, a hálózati központi funkciók teljes kiépítését.

A segédkönyv második részében a szerző az 1956. évi könyvtári törvényt, a Minisztertanács határozatát a törvény végrehajtásáról, valamint a Művelődésügyi Miniszter egyéb —, a könyvtárak gyűjtőköreire vonatkozó, illetve az egyetemi és főiskolai könyvtárak szervezeti szabályzatáról szóló — utasításait közli magyarázatokkal kísérve, s a magyarázatok közben kitérve a Budapesti Műszaki

Egyetem Központi Könyvtárában kialakult gyakorlatra is. Itt egy kicsit zsúfoltan érezzük az idézett rendeletek szövegével keveredő magyarázatokat és konkrét gyakorlati leírásokat és úgy véljük, hogy a mindennapi használat számára ez az elrendezés kissé nehézkesnek fog majd mutatkozni. A jogszabályok szövegének sorát a múltévi szegedi egyetemi könyvtári konferencia határozatai zárják le.

A harmadik rész a műszaki felsőoktatási hálózat ideiglenes működési szabályzatát és ügyrendjét közli. Ideiglenes, mert dec. 31-ig még módosító javaslatok és észrevételek eljuttatásának is helye volt. Ebben foglal helyet a hálózat szervezeti felépítése, a hálózat központi funkciói (szerzeményezés, feldolgozás, módszertani irányítás, felügyelet), a központon belül a hálózati központi részleg (másképp módszertani csoport) ügyrendje, az alközpontok (a vidéki műszaki egyetemek központi könyvtárai Miskolcon és Veszprémben) feladatai és végül a hálózati tagkönyvtárak — ebben a konkrét esetben a tanszéki könyvtárak — feladatai. Ez utóbbi csoport a legrészletesebben kimunkált és tulajdonképpen a tagkönyvtárak könyvtárosai számára a módszertani útmutatás szerepét látja el. A műszaki felsőoktatási hálózat könyvtárainak részletes adatfelvétele: az 1959. dec. 31-i állományadatokat, katalógus- és raktári helyzet rögzítése zárja le a segédkönyvet.

Feltétlenül dicséretet érdemel a szerző törekvése, hogy használható segédkönyvben kívánja az egyetemi hálózati — közelebbről a műszaki felsőoktatási hálózat — munka elvi alapjait, jogi szabályozását, ténybeli adatait egyesíteni. Azonban talán hasznosabb lett volna a tanszéki könyvtárosok számára szükséges módszertani útmutatások kidolgozását, az őket szorosan érintő jogszabályok közlését elválasztani a hálózati központ módszertani csoportjának szánt ügyrendtől, útmutatástól és a számukra fontos jogszabályok közlésétől. Végül nem hallgathatjuk el azt a megjegyzésünket, hogy amennyiben idegennyelvű összefoglalókkal kívánjuk eredményeinket a külföld elé tárni, akkor feltétlenül szükséges ezeknek az összefoglalóknak gondos és kifogástalan fordíttatása és sajtóhibamentes közlése is. (Horváth Magda)

*

BUDAPEST SZOCIALISTA FEJLDÉSE 1945—1959. *Bibliográfia.* 1—3. kötet. Bp., 1960.

Magyarország felszabadulásának 15. évfordulója tiszteletére a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapesti Gyűjteményé-

nek munkaközössége rendkívül gazdag anyagot tartalmazó bibliográfiát állított össze. A három vaskos kötetből álló munka terjedelme összesen 1147 lap, nem kevesebb mint 10 266 cím. A számszerű adatok azonban nem érzékeltethetik kellőképpen az anyag sokoldalúságát és értékét.

A kiadvány jellegéből következik, hogy a rendelkezésre álló újság-, folyóirat-cikk és könyvanyagot nem ölelheti fel teljes egészében. Igen fontos tehát a válogatás szempontjainak helyes megválasztása. A szerkesztők is megvallják az előszóban, hogy munkájukban nem annyira az anyag felkutatása és összegyűjtése okozott nehézséget, mint inkább az, hogy a rendelkezésre álló terjedelmen belül mit használjanak fel belőle. A lényegtelen fel kell áldozni a lényegesebbé. A kevésbé jellemzőt a jellegzetesebbé. Hogy ezt a látszólag egyszerű alapvetően milyen nehéz átültetni a gyakorlatba, azt csak az tudja, aki maga is végzett már hasonló munkát. Az egyik leggyakrabban előforduló hiba az szokott lenni, hogy a válogatás jogával élve, pontosabban visszaélve csak az eredményekről, a győzelmeiről beszámoló művek címeit közlik és ugyanakkor — ne hogy ünneprontónak tűnjenek — nem vesznek tudomást a fejlődésben jelentkező visszaesésekről, gátló eseményekről, egyszerűen a nehézségekről. A bibliográfia összeállítói tudatosan törekedtek arra, hogy ezt a hibát elkerüljék. Így nem felejtkeztek el a felszabadulás utáni közbiztonsági állapotokról, az infláció súlyos megpróbáltatásairól, az ellenforradalom pusztításairól sem.

A másik probléma, melyet a szerkesztőknek meg kellett oldaniuk, a helyes szempontok szerint kiválogatott anyag természetének megfelelő, világos, jól áttekinthető csoportosítás. A bibliográfia tulajdonképpen öt részre oszlik. Az elsőben az összefoglaló műveket, valamint az állami ünnepekre, évfordulókra (Budapest felszabadulása, március 15, április 4, május 1, november 7 stb.) vonatkozó anyagot találjuk meg. A második, harmadik és negyedik rész a főváros életének három korszakát foglalja magában: a felszabadulás utáni éveket (1945—1946), az első hároméves terv időszakát (1947—1949) és végül a szocializmus építésének időszakát (1950—1959). Az egyes korszakokon belül további alcsoportok szerepelnek: általános helyzetkép, népesedési viszonyok, újjáépítés, politikai küzdelmek, társadalmi mozgalmak, harc a hazai és nemzetközi reakció ellen, gazdaság, kulturális eredmények. Az egyes alcsoportok anyaga azonban sokkal gazdagabb, mint az címükből kitűnik. Az

„általános helyzetkép” csoportban a főváros anyagi helyzetéről, a bérek és fizetések alakulásáról, a gyermekek helyzetéről éppúgy képet nyerünk, mint a romeltakarításról, az egészségügyről, a gyógyszerellátásról stb. A politikai küzdelmek fejezet címeit olvasva a kommunista párt szerepéről, a munkásegység kivívásának eseményeiről, az államosításokról, a pártkongresszusról, a Szociáldemokrata és a Kisgazdapárt tevékenységéről, a választásokról találunk anyagot: ugyanilyen gazdag a gazdaság fejezet is: lakásviszonyok, hároméves terv, munkaverseny, beruházások, tervekölcsön, ipar, kereskedelem, közlekedés, közellátás, közművek, közigazgatás, közbiztonság, szociális eredmények, egészségügy, a művelődési forradalom eredményei, oktatásügy, tudomány, technika, művészet, sport.

Szükségesnek tartottuk ezt a hosszúnak tűnő felsorolást, mert ez érzékelteti legjobban, milyen sokrétű érdeklődés kielégítésére képes ez a bibliográfia. Használhatóságát még fokozza, hogy utolsó részében az egyes kerületek fejlődésére vonatkozó anyagot tartalmazza.

A címleírásokat tömör, de mindig a lényegre feltáró annotációk kísérik, lehetővé téve a sokszor nem világos, vagy túl rövid címek mögé rejtett mű igazi tartalmának felismerését. A szöveget művészi alkotások és röplapok reprodukciói élelénkítik. A harmadik kötet végén találjuk a mutatókat a fontosabb új létesítményekről és az előforduló személynevekről. A legfontosabbat, a tárgymutatót azonban nagyon nélkülözzük. Az előszóból megtudjuk, hogy a bibliográfiát „feszített munkaütemben” készítették, a tárgymutató pedig komoly, fáradságos munkával járt volna. Mindezt mérlegelve, mégis meg kell mondanunk: ez a hatalmas, rendkívül értékes, sőt izgalmas anyag megérdemelte, fáradtságos munkával járt volna, mert véleményünk szerint a munka használatához, a kellő eligazodáshoz egy ilyen mutató nélkülözhetetlen. Hogy csak egyetlen példát említsünk az orvosi, egészségügyi helyzetről nemcsak az „Egészségügy” c. fejezetekben (1605—1661, 2845—2895, 4772—4857. számú tételek) találunk címeteket, hanem az „Általános helyzetkép” (402, 2029 sz.), „Népesedési viszonyok” (489. sz.), „Újjáépítés” (537. sz.), „Külföldi segítség” (940. sz.), „Oktatás” (1836. sz.) fejezetekben és az egyes kerületek anyagában (VIII. ker.: 7882, 7885; XIII. ker.: 8129, 8134, 8136, 8137, 8139 stb.) is. A kerületek szerinti csoportosításban érezhető leginkább a jó tárgymutató hiánya, mivel itt még a dur-

vább szakcsoportok sem nyújtanak segítséget.

A bibliográfiát természetesen így is nagy haszonnal forgatják majd mind a szakemberek, mind a kíváncsi érdeklődők. Az összeállítás révén ismét életre kelnek a küzdelmes évek már-már elfelejtett eseményei, új megvilágításban láthatjuk a már valóra vált terveket, és azokat is, melyek megvalósítása még a jövő feladata. (Pálvolgyi Endre)

AZ ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE 1959. Bp. 1960: 256 old.

Alapításának 75. éves évfordulóján az Országos Műszaki Könyvtár évkönyvek kiadását határozta el. A két évvel ezelőtti Jubileumi Évkönyvet most követő második évkönyv megjelenése több szempontból is örvendetes esemény. Egyrészt hű képet fest egyik dinamikus fejlődő nagykönyvtárunk működéséről, másrészt közérdekű tanulmányai a szakkönyvtárosok tájékozódását és továbbképzését szolgálják, végül a mű gazdagítja az évkönyvekben nem túlságosan bővelkedő hazai szakirodalmat.

A könyvtár 1959. évi beszámolójában fontos eredményekről értesülünk. Valóban figyelemreméltó az az erőfeszítés, amelyet a műszaki kultúra terjesztése érdekében tesz. E célból segíti a közművelődési, elsősorban az ipari vidékek (Borsod, Nógrád m.) megyei könyvtárait, bevonja őket az Országos Műszaki Könyvtár hálózati könyvelőszolgálatába. A könyvtár másik értékes kezdeményezése, hogy a termelő- és kutatómunka szempontjából rendkívül fontos, legfrissebb műszaki kiadványok (reportok, kutatási jelentések stb.) állománybavételét is megkezdte. A könyvtári tájékoztatás hatásfokát növeli a tárgyszókatalógus, melyet ebben az évben vezettek be.

Míg az évi beszámoló elsősorban a központ munkájára szorítkozik, Szabolcska Ferenc tanulmánya — az OMK által kidolgozott és 1959-ben elrendelt egységes adatszolgáltatás alapján — pontos és részletes képet fest a hálózathoz tartozó 903 kutatóintézeti és vállalati műszaki könyvtár helyzetéről.

Az évkönyv harmadik, beszámoló jellegű dolgozatában Polzovics Iván az Országos Műszaki Könyvtár új típusú dokumentációs kiadványait vizsgálja a külföldi fejlődés tükrében. Az elért eredmények itt sem csekélyek. Kiváló teljesítmény például a *Műszaki Lapszemlék* éves indexeinek a tárgyévét követő első hónapban történő megjelentetése. (Ismeretes, hogy a nemzetközi gyakorlatban a tárgyszavas mutatók általában félév, gyakran csak egy, vagy másfél év késedelemmel

jelennék meg.) Érdekes fejlődést ért el az a sajátosan OMK eredetű szolgáltatás, a témamegfigyelőszolgálat, amelyet a külföld is érdemesnek tart átvételre. Az új típusú dokumentációs kiadványok a „válogatottan válogatott” külföldi szakirodalmat tömörített feldolgozásban gyorsan közlik.

Dicséret illeti az évkönyv tartalmát, mivel a közölt dolgozatok többsége közérdekű könyvtártudomány-elméleti és gyakorlati könyvtári kérdésekkel foglalkozik. Balázs Sándor helyzetképe a Magyarországra bejövő külföldi műszaki szakfolyóiratok könyvtári és dokumentációs hasznosításáról sok érdekes és eddig ismeretlen tényezőre hívja fel a figyelmet. Kimutatja, hogy a világon kb. 6—8000, szakszempontról értékes műszaki folyóirat jelenik meg. Hazánkban 3574 lap jár, és ebből kb. 1300 szakfolyóiratot dolgoz fel a magyar műszaki dokumentáció. A műszaki ismeretterjesztés folyóiratbázisának kiterjesztéséhez szerinte két út vezet: a devizakeret emelése, valamint a „megosztott állománygyarapítás” bevezetése az egyes könyvtárak és hálózatok között. Orosz Gábor nagy szakmai felkészültségről tanúskodó dolgozata a könyvtári élet ismeretlen területére kalauzol. A vizuális lyukkártyák alkalmazását mutatja be a tizedes rendszerű tájékoztatásban. A tanulmány elméleti megalapozottsága mellett bővelkedik gyakorlati vonatkozásokban, és így a kisebb szakkönyvtárak részére is érdekes. A vizuális lyukkártyákból készített irodalomkereső eszköze házilag előállítható, kezelése egyszerű, a felszerelése olcsó. Valamennyi üzemi, kutatóintézeti könyvtáros, de a közművelődési könyvtáros is örömmel üdvözli Tombor Tibor írását a kis szakkönyvtárak építési és berendezési programjának kialakításáról. Gáspár István a műszaki és szervezési intézkedések gazdasági hatékonyságát ismerteti a külföldi szakirodalom alapján. (Móra László)

*

A KAPOSVÁRI MEGYEI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE. 1958—1959. Kaposvár, 1960. 63 old.

Az elmúlt két évre szóló összefoglaló kötettel folytatja a kaposvári megyei könyvtár 1958-ban indult évkönyveinek sorozatát. Kár, hogy kezdeményezésével még mindig egyedül áll megyei könyvtáraink között. Ez az összevonas is arra mutat, hogy a kiadásnak még ott is akadályai vannak, ahol az ilyen próbálkozások elfogadottak és bevezetettek. Az eredmény viszont azt bizonyítja, hogy a fejlettebb megyei könyvtáraknak érdemes lenne összeszedniök az erejüket hasonló kiadványok közrebocsátására.

A korlátozott terjedelem és a kétévi munka összesűritésének kényszere szükségyszerűen bizonyos elnagyoláshoz vezetett a beszámoló részben. Igaz viszont, hogy az adatok önmagukért beszélnek. Célszerűbb lett volna az 1959. évi adatokat az 1960. jan. 1-i népszámlálás lélekszámadataihoz viszonyítani, hiszen az 1949-es adatai már régen elavultak. A megye jövőendő helytörténeti kutatóira gondolva célszerű lett volna közölni a népkönyvtárak címeit is, esetleg a könyvtárosok nevével együtt. Ez nem nagyon növelte volna a terjedelmet, viszont a jövőendő kutatóknak jó tájékoztatást nyújtana. Méginkább hiányoznak a megye más hálózatához tartozó (elsősorban a szakszervezeti) legfontosabb könyvtáraknak adatai.

A beszámoló szükségyszerűen statikus képet nyújt (nem is tehet mást) a megye könyvtárainak munkájáról, a „Könyvtári munka — könyvtári élet” címen összefoglalt tanulmányoktól vártuk volna, hogy eleven rajtot adjanak a könyvtári munka tartalmi kérdéseiről. Sajnos, ez nem minden esetben valósult meg.

Kellner Béla: A falusi olvasószolgálat időszerű kérdései c. tanulmánya főleg csak szervezeti kérdésekkel foglalkozik. Az „előző” kötetben az ő és *Szita Ferenc* tanulmánya helyesebb utat mutatott, kár volt letérni róla. Az ilyen évkönyvekben tehetnék közzé a megyei könyvtárak azokat a tapasztalatokat, elméleti vizsgálati eredményeket, a falusi — általában a vidéki — könyvtári munka elemzésének részleteit, is közlő tanulmányokat, amelyeket csak ők készíthetnek el és kell is elkészíteniök, ha munkájukat jól akarják végezni.

Nem volt szerencsés dolog az évkönyvben közölni *Pelejtei Tibor* tanulmányát (Műszaki kultúra, műszaki propaganda). Módszereket, általánosan érvényes

módszereket ajánl, olyan kérdéseket tárgyal nagy igyekezettel, amelyeket szívesen látnának a könyvtárak egy módszertani útmutatóban, de nehéz beilleszteni egy évkönyv kereteibe. *Általában nem célszerű „központi” cikkeket közölni egy, a megye munkáját tükröző helyi kiadványban.* A kétségekívül fontos témáról szívesebben olvastunk volna a megye sajátos helyzetét ismertető beszámolót.

Szita Ferenc a pusztai kölcsönzőállomásokról közöl cikket. Ő találta el legjobban a témát, de hibája, hogy mindent el akar mondani a kérdésről. Elég lett volna pl. csak a pusztai olvasók sajátos igényeivel foglalkozni, akkor alaposabb, „tudományosabb” lett volna a munka, és nagyobb haszonnal olvashatták volna más megyék hasonló gondokkal küszködő könyvtársai.

A „Hagyományaink” rovatban az előző kötetben közölnél kevesebb, de színvonalasabb közlemény olvasható, amit feltétlenül helyeselni kell. *Mózsa Ernő* tanulmánya érdekes adatokkal gazdagítja a régi Somogy művelődéstörténetét, a *Kávássy Sándor* által közölt Rippl-Rónai levelek pedig a művész biográfiáját.

A somogyi könyvek és füzetek és külön a megye könyvtáraitra vonatkozó sajtóközlemények bibliográfiája hasznosan egészíti ki a kötetet.

A fentiekben inkább kritikai megjegyzésekkel, mint dicséző szavakkal éltünk. Nem szeretnénk, ha ez azt a látszatot keltené, mintha a somogyiak évkönyvére inkább a hibák, mint az eredmények lennének jellemzőek, de az igényes kezdeményezés színvonala kötelez. Mindenképpen dicséret illeti a megyei könyvtárat a kötet anyagának gondos összegyűjtéséért, a szép kiállításért és magáért azért a tényért, hogy vállalkozását illet színvonalon folytatta. (—s —ó)

CIKKEINK SZERZŐI

Békés György, a hatvani Járási Könyvtár vezetője; *Besenyeyiné Bálint Eszter*, az OSzK Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Bozóky Éva*, A Könyvtáros belső munkatársa; *Gubancsik Béla* könyvtárszakos egyetemi hallgató; *Halmai Béláné*, az egri Megyei Könyvtár munkatársa; *Havasi Zoltán*, a szegedi Egyetemi Könyvtár igazgatója; *Horváth Géza*, a tatabányai Megyei Könyvtár vezetője; *Dr. Kerekes András*, a székesfehérvári Megyei Könyvtár h. vezetője; *Koger Tamás*, a tatabányai Megyei Könyvtár munkatársa; *Kovács Máté*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtáros Tanszékének veze-

tő tanára; *Maruszki József*, a VIII. ker. 9. sz. Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; *Mikó Zoltán*, a 35. sz. (soroksári) kerületi Szabó Ervin Könyvtár vezetője (jelenleg a Főv. Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtárak osztályának h. vezetője); *Tassy Ferenc*, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának munkatársa; *Tóth Endréné*, a XII. ker. 38. sz. Szabó Ervin Könyvtár vezetője; *Vas János*, a SZOT Kulturális és Agitációs Osztályának vezetője; *Verseghi György*, az Építők Szakszervezetének területi könyvtárvezetője; *Vértesy Miklós*, a budapesti Egyetemi Könyvtár osztályvezetője.

HÍREK (II. rész)

FONTOS KÉZIKÖNYVEKET, ÖSSZEFOGLALÓ MUNKÁKAT adott ki a Közgazdasági- és Jogi Kiadó a közelmúltban. A főváros, illetve az ország fejlődését tükröző legújabb statisztikai adatokat az évek óta rendszeresen megjelenő statisztikai zsebkönyvek tartalmazzák. A MAGYAR STATISZTIKAI ZSEBKÖNYV 1960 (252 old.) 16 fejezetének áttekinthető táblázatai és ábrái a következő területek adatait tárják fel: Terület — Népeség — Népmozgalom; Nemzeti jövedelem — Beruházások; Ipar; Építőipar; Mezőgazdaság; Közlekedés — Posta; Külkereskedelm; Belkereskedelm; Idegenforgalom; Foglalkoztatottság — Bérek — Jövedelmek — Árak — Fogyasztás; Lakásépítés — Közművek; Egészségügy; Művelődésügy; Sport; Eghajlati jelenségek — Vízállás. A függelék a Föld és Magyarország fontosabb csillagászati, illetve földrajzi adatait, valamint sok más érdekes tudnivalót (totó-lottó statisztika, mértekek, valuta árfolyamok, öröknaptár) tartalmaz. A BUDAPESTI STATISZTIKAI ZSEBKÖNYVE 1960 (299 old.) hasonló tartalommal jelent meg, azonban külön fejezetet szentel a Háztartás statisztikának, melyben a megfigyelt családok életviszonyait jellemző adatokat közli. Ennek a kötetnek is igen érdekes a függeléke, amely az 1959. évi eseményeket, a legnagyobb kitüntetések adományozását, menetrendeket tartalmaz, sőt magyar vonatkozású olimpiai eredménytáblázatot is közöl. — VARGA ISTVÁNNAK A REKLÁM című könyve (442 old.) azért fontos a nagyobb könyvtárakban, mivel a könyvtári propagandamunkában, a kiállítások megrendezésében stb. a könyvtáracsna szintje tudományos alappal kell ismernie a felhasznált eszközök formai és reklám pszichológiájának követelményeit. Ez a kötet bő elméleti és illusztrációs anyagával egyszerű segítséget nyújthat a könyvtárosnak ahhoz, hogy saját területére vonatkoztatva felhasználja a kereskedelmi propaganda tudományos igényű megállapításait, és az eddiginél tudatosabb, jobb propaganda kiadványokat készítsen, hatásosabb eszközöket használjon fel mindennapi munkájában. A HATÁLYOS JOGSZABÁLYOK GYŰJTEMÉNYE 1945—1958 című sorozat újabb kötetét gazdagodott. A legújabb (3.) kötet a hatályos MINISZTERI RENDELETTEK-et tartalmazza 1136 oldalon. A mutatókkal kitűnően felszerelt, áttekinthető kiadvány remcsak az egyes szakminisztériumok rendeleteit gyűjtötte össze, hanem a Gazdasági Főtanács, a Terhivatal rendeleteit, a Szakszervezetek Országos Tanácsának szabályzatait, valamint a Központi Döntőbizottság elnökének utasításait és szabályzatait is. A kötet — és természetesen az egész sorozat is — nagyon fontos tájékoztató eszköze nagyobb könyvtárainknak.

A MUNKÁSOLVASÓK SZÁMÁNAK NAGY-ARANYÓ NÖVELESÉT tűzte ki céljául a XVIII. ker. (Pestlőrinc) 24. sz. Czóbel Ervin Könyvtár. Arányuknak 17%-ról 37%-ra való emelkedése az állami lakótelepen (munkástelepülés) működő sajátkezelésű könyvállomás és a KTSZ letéti állomások segítségével, valamint a lőrinci könyvtárban a munkásolvasókkal való alapos foglalkozás eredményeként alakult ki. A terület többi lakosának könyvvel való ellátása érdekében a könyvtár tovább növelte hatóságát. December 2-án nyitotta meg második könyvállomását a XVIII. kerületi Tátrafüred téren, az ottani Ságvári Kultúrotthonban. (Sz. E. K.)

A BRITISH MUSEUM KÖNYVTÁRÁNAK KEZDŐ KATALOGUSÁBOL újabb nyolc kötet jelent meg. A katalógus készítését 1931-ben kezdték meg, és a háború kezdetéig 29 kötetet adtak ki a C-betűig. 1954-ig 51 kötetben fel-

dolgozták a C-betűt és a D-betű felét. A mostani nyolc kötettel az England szóig jutottak. Úgy számítják, hogy a katalógust 1967-ig befejezik.

SZ. SZ. ZSISZLINA FOLKLORISTA, írók és folklór-gyűjtők, valamint irodalomkutatók előtt számolt be azokról a legendákról és a nép ajkán élő mesékről, melyeknek L. Tolsztoj a hőse. Ez az értékes gyűjtemény könyvtárakban is megjelenik.

A SZOVJET GYERMEKIRODALOM FEJLŐDÉSÉT mutatja be L. Kon „A szovjet gyermekirodalom” című, a Gyetgiz gondozásában megjelent művében. Ez a könyv nagy jelentőségű, mivel eddig nem jelent meg ilyen nagyszabású, átfogó mű a szovjet gyermekirodalomról.

A SZLOVÁKIAI KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK FEJLESZTÉSÉNEK távlati terve szerint 1975-re a könyvek száma nagyjából háromszorosára kell emelni, oly módon, hogy 1975-ben egy lakosra 2,5 kötet könyv jusson, szemben az eddigi 1,04 kötettel. Ugyanakkor emelni kell az olvasók számát is, mégpedig az eddigi 460 000-ről 1 172 000 főre, a kötetforgalmat az eddigi 5 500 000-ről 23 000 000-ra. Egy lakosra öt kötet kölcsönzésének kell jutnia. (Citatel')

A MAGYAR SPORTSZAKIRODALOM régi hiányát pótolja A MAGYAR SPORT KEZIKÖNYVE c. kötet (Sport Lap- és Könyvkiadó 1960. 598 oldal). A könyvtárak tájékoztató munkája nagy segítséget kap e kiadvánnyal, amely a hazánkban üzött sportágak leglényegesebb tudnivalóit, adatait tartalmazza. A következő sportágak szerepelnek benne: Asztalitenisz, Atlétika, Cselgáncs, Evezés, Gyepabda, Íjászat, Jégkorongozás, Kajak — Kenu, Kerékpározás, Kézilabdázás, Korcsolyázás, Kosárlabdázás, Labdarúgás, Lovaglás, Motorcsónakázás, Motorkerékpározás, Ökölvívás, Ötusa — Háromtusa, Röplabdázás, Sakk, Sízés, Sportlövészet, Súlyemelés, Tekézés, Teniszezés, Természetjárás, Torna, Úszás — Müügrás, Vitorlázás, Vívás, Vízilabdázás, sőt az Ejtőernyőgrás, Modellezés és vitorlázó sportrepülés is. Az egyes sportágakról történeti áttekintést ad a kötet, utána a sportág leírása, legfontosabb szabályai következnek, majd az országos és nemzetközi bajnokságok eredménylistája, az olimpiai- és világbajnokságok magyar helyezéseinek felsorolása, táblázatai, legfontosabb számadatait jönnék, sőt a szak-könyvek bibliográfiáját is megtalálja az olvasó az egyes sportágak végén. Ez a hasznos adattár alapvető fontosságú kézikönyv, amelyet minden, főhivatású könyvtárossal rendelkező könyvtárunkban, sőt még a legkisebb könyvtárakban is kereshetnek az olvasók, ha valamilyen adat kérésére, viták eldöntésére van szükség.

A KUJBISEVI MEGYEI KÖNYVTÁR 1960 januárjában ünnepelte fennállásának 100. évfordulóját. Alapításakor mindössze 800 könyv és alig 200 olvasója volt. Ma több mint 1 millió kötetes állománya van. Az olvasók száma 33 000, az általuk évente kölcsönvett kötetek száma pedig több mint 900 000. A könyvtár három nagy olvasótermében 500 férőhely van. (Bibliotekar')

A HANNOVERI MŰSZAKI EGYETEM mellett Műszaki Tájékoztatói Könyvtár létesül, melynek egyik speciális dokumentációs részlege a szovjet tudományos és műszaki kiadványokról fogja tájékoztatni az érdeklődőket. (Szovetszkaja Bibliografja.)

KÖNYVISMERTETÉSEK ÉS IRODALMI CIKKEK JEGYZÉKE

POLITIKAI, ISMERETTERJESZTŐ, TUDOMÁNYOS- ÉS SZAKIRODALOM:

- Alpári Gyula Válogatott írásai. Népszabadság, nov. 25. (Máté György)
- Budapesti Statisztikai Zsebkönyv. Magyar Nemzet, nov. 3. (Teknős Péter)
- Csokonai-émlékek. (Összegyűjt. Vargha Balázs.) Népszava, nov. 3. (V. F.)
- Czine Mihály: Móricz Zsigmond útja a forradalomig. Magyartanítás. 5. sz. (Fülöp Géza)
- Jakobszon: Az érzelmek pszichológiája. Népszabadság, nov. 15. (T. L.)
- Komlós Aladár: A magyar költészet Petőfitől Adyig. Kortárs. 11. sz. (Bodnár György)
- Kun Béla: Irodalmi tanulmányok. Elet és Irodalom, nov. 4. (Illés László). — Köznevelés, — nov. 9. (F.)
- Landler Jenő: Válogatott beszédek és írók. Népszabadság, nov. 25. (Máté György)
- László Anna: Hevesi Sándor. Kortárs. 11. sz. (Dersi Tamás)
- Magyar műemlékvédelem 1949—1959. (Szerk. Dercsényi Dezső, Entz Géza, Gerő László, Gólya József, Párkányi Mihály.) Scproni Szemle. 4. sz. (Simányi Frigyes)
- Művészetre nevelés a családban. Népszabadság, nov. 15. (T. L.)
- Nemzetközi Almanach. (Szerk. Radó Sándor) Népszava, nov. 24. (V. F.)
- Obrazcov: A kínai színház. Elet és Irodalom, nov. 11. (M. G. P.)
- Preisich Gábor: Budapest városépítésének története. Népszava, nov. 24. (K. A.)
- Rejtő István: Mikszáth Kálmán, a rimaszombati diák. Magyartanítás, nov. 5. (Miklós Róbert)
- Szobotka Tibor: Shelley. Nagyvilág. 11. sz. (Balogh László)

SZÉPIRODALOM

- Benedek Elek novellái. (Összegyűjt. Balogh Edgár.) Magyar Nemzet, nov. 1. (Sz. R.)
- Cela: Méhkas. (Ford. Szalay Sándor.) Magyar Nemzet, nov. 3.
- Dienes András: Farkasles. Magyar Nemzet, nov. 24.
- Dürrenmatt: Az ígért. Kortárs. 11. sz. (Tóth Sándor) — Tiszatáj, nov. (Kabdebó Lóránt)
- Eszak-amerikai indián-mesék. (Vál. és Ford. Dégh Linda.) Magyar Nemzet, nov. 3.
- Gilgames eposz. Magyar Nemzet, nov. 27. (Krisztof Attila)
- Háfiz versei. (Ford. Képes Géza.) Elet és Irodalom, nov. 25. (P. E.)
- Heine: Versek és prózai művek. (Vál. Turóczi-Trostler József.) Népszabadság, nov. 12. (L. G.)
- Hidas Antal: Tengerektől tengerekig. Elet és Irodalom, nov. 4. (E. Fehér Pál) — Nagyvilág. 11. sz. (E. Fehér Pál)
- Homerosz. Népszabadság, nov. 9. (Hegedüs Géza)
- Jefremov: Az Androméda-köd. (Ford. Gallyas Ferenc) Népszava, nov. 3. (M. F.)
- Karikás Frigyes: A harminckilences dandár. Kortárs. 11. sz. (Illés László)
- Karinthy Ferenc: Ferencvárosi szív. Népszabadság, nov. 26. (B. E.)
- Kodolányi János: Vízválasztó. Elet és Irodalom, nov. 11. (Bodnár György)
- Magyar Népmesék I—III. (Szerk. Ortutay Gyula.) Népszabadság, nov. 25. (R. S.)
- Maupassant: Erős, mint a halál. (Ford. Király György.) Magyar Nemzet, nov. 3.
- Mende: Brooklyni bátrak. (Ford. Görgey Gábor.) Magyar Nemzet, nov. 24. — Népszabadság, nov. 30. (Fenyő István)
- Panova: Kisüt a nap. Népszabadság, nov. 30. (Juhász Mária)

- Pavese: Az ördög kastélya. (Ford. Lőrinczi László.) Elet és Irodalom, nov. 11. (T. A.)
- Somlyó György: Ami élni segít. Népszabadság, nov. 12. (B. L.) — Köznevelés, nov. 23. (Harsányi Zoltán)
- Szabó Pál: Tiszán innen, Dunán túl. Kortárs. 11. sz. (Béládi Miklós)
- Szál az enek... Népszabadság, nov. 15. (T. L.)
- Tamási Áron: Szírom és Boiy. Alföld. 5. sz. (Bajkó Mátyás)
- Timár Máté: Hajnal hasad, fényes csillag ragyog... Elet és Irodalom, nov. 18. (Béládi Miklós)
- Tórem isten népe. (Osztják népmesegyűjt.) (Vál. és Ford. Gulyás János.) Magyar Nemzet, nov. 1.
- Varga Katalin: A megszőkött gyermekek. Elet és Irodalom, nov. 11. (Hárs György) — Népszava, nov. 24. (G. Sz. L.)
- Verlaine Válogatott Versei. (Összeáll. Szegárdy-Csengery József.) Vigília. 11. sz.
- Vries: Európa tavasza. Köznevelés, nov. 23. (Sz. B.)
- Vörösmarty Mihály Összes versei. Népszava, nov. 24. (V. F.)

MEGEMLEKEZÉSEK — ÉVFORDULÓK:

- Benedek Marcell 75 éves. Nagyvilág. 11. sz. (B. Mészáros Vilma)
- D. H. Lawrence 1885—1930. (30 éve halott.) Elet és Irodalom, nov. 4. (Kéry László)
- Sadoveanu, Mihail 80 éves. Elet és Irodalom, nov. 4. (Szabó Pál) — Népszabadság, nov. 5. (Domokos Sámuel)
- Shaw, George Bernard 10 éve halott. Népszava, nov. 2. (—i —n) — Alföld. 5. sz. (Pálfy István: Az első Shaw-beutató Magyarországon.)
- Tolsztoj halála 50. évf.ára: Magyar Nemzet, nov. 20. (Gorkij Tolsztojról.) — Elet és Irodalom, nov. 18.: **Magyar írók vallomása Tolsztojról.** (Bóka László: A példa. — Féja Géza: A demokratizálódott modern európai regény. — Fodor József: Az örök minta. — Gyárfas Miklós: Az egyetemesség élménye. — Illés Endre: A jó anamnézis. — Ilyés Gyula: Erő és szeretet. Mészöly Miklós: Tanítványok vagyunk. — Mesterházi Lajos: Apám Tolsztoja. — Molnár Géza: Elvagyódás és példázat. — Rónay György: A legteljesebb író. — Szöllösy Klára: A fordító gondja és öröke. — Tutay Sándor: Bennünk munkálkodik. — Esti Hírlap, nov. 20. (A. G.: Lenin Tolsztojról.) — Népszabadság, nov. 20. (Barta Lajos: A tökéletesség művésze. — Népszava, nov. 20. (Hegedüs Géza: Tolsztoj évf. — Népszabadság, nov. 20. (Héra Zoltán: T. halálára.) — Népszabadság, nov. 20. (Hidas Antal: Ma aktuálisabb, mint valaha.) — Alföld. 5. sz. (Karancsy László: T. emlékezete.) — Népszabadság, nov. 20. (Kárpáti Aurél: Még mindig nem tudok betelni az olvasásával.) — Magyar Nemzet, nov. 20. (L. Kiss Ibolya: Az utolsó napok.) — Népszava, nov. 20. (Koroda Miklós: Tolsztojjal a Margit körúton.) — Elet és Irodalom, nov. 18. (Németh László: Ünnepre.) — Népszabadság, nov. 20. (Németh László: Miért szeretjük T-t?) — Népszabadság, nov. 20. (Rideg Sándor: Az emberszeretet, az erkölcsiség nagy tanítója.) — Népszabadság, nov. 15. (Rónai Mihály András: Az asztapovói példa.) — Elet és Irodalom, nov. 18. (Sötér István: Az örökség.) — Nagyvilág. 11. sz. (Török Endre: T-ről, halálának 50. évf. — Magyar Nemzet, nov. 20. (Ungvári Tamás: T. emlékezete.)

Összeállította: Nagydiósi Gézáné

Barabás Tibor:

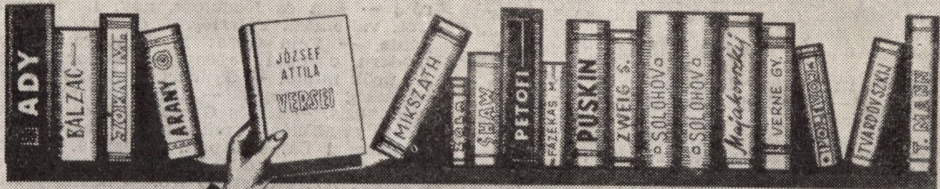
MÁGLYÁK FIRENZEÉBEN

GIROLAMO SAVONAROLA – A MÁGLYÁK FIRENZEÉBEN HŰSE – 1432-BEN SZÜLETETT FERRARÁBAN, BOLONNÁBAN, MAJD FIRENZEÉBEN MŰKÖDÖTT MINT HITSZÓKOR. OSTOROZTA AZ EGYHÁZ ZŰLLŐTTségÉT, SZENVEDÉLYESEN HARCOLT A KÖZELKÖCSÖS RÖMLŐTTsÁGA ELLEN. ÜLDÖZTE A FÉNYDÉZST, A RENAISSANCE FELSZABADULT SZELLEMIségÉT. 1498-BAN, MINT ERETNEKET, MÁGLYÁRA KÜLDTEK. SAVONAROLA BUKÁSA, EGYÉNI TRAGÉDIÁJA ELKERÜLHETETLENŰL BE KELLETT, HOGY KÖVETKEZZEN, MERT SZEMBESZÁLLT A TÖRTÉNELEM FEJLŐDÉSÉVEL, ELLENTÉTBÉ KERÜLT A FIRENZEI KÖZTÁRSASÁG ÉS A TÖMEGEK ÉRDEKEIVEL. ŐLVASMÁNYOSSÁG ÉS A TÖRTÉNETI VALÓSÁG MÉLY ÁTÉLÉSE, EZEK LEGFŐBB ÉRTÉKEI BARABÁS TIBOR KÖNYVEINEK.

**KÖLCSÖNÖZHETŐ *az üzemi*
KÖNYVTÁRBÓL!**

ÉPÍTŐK ROTAPRINTVÉNYE 1950

Az Építők rotaprinten előállított színes plakátjaiból. Könyvpropaganda plakátok.

KÖLCSÖNÖZZÖN VERSEK KÖTETET a KÖNYVTÁRBÓL

ÉPÍTŐK ROTAPRINTVÉNYE 1950